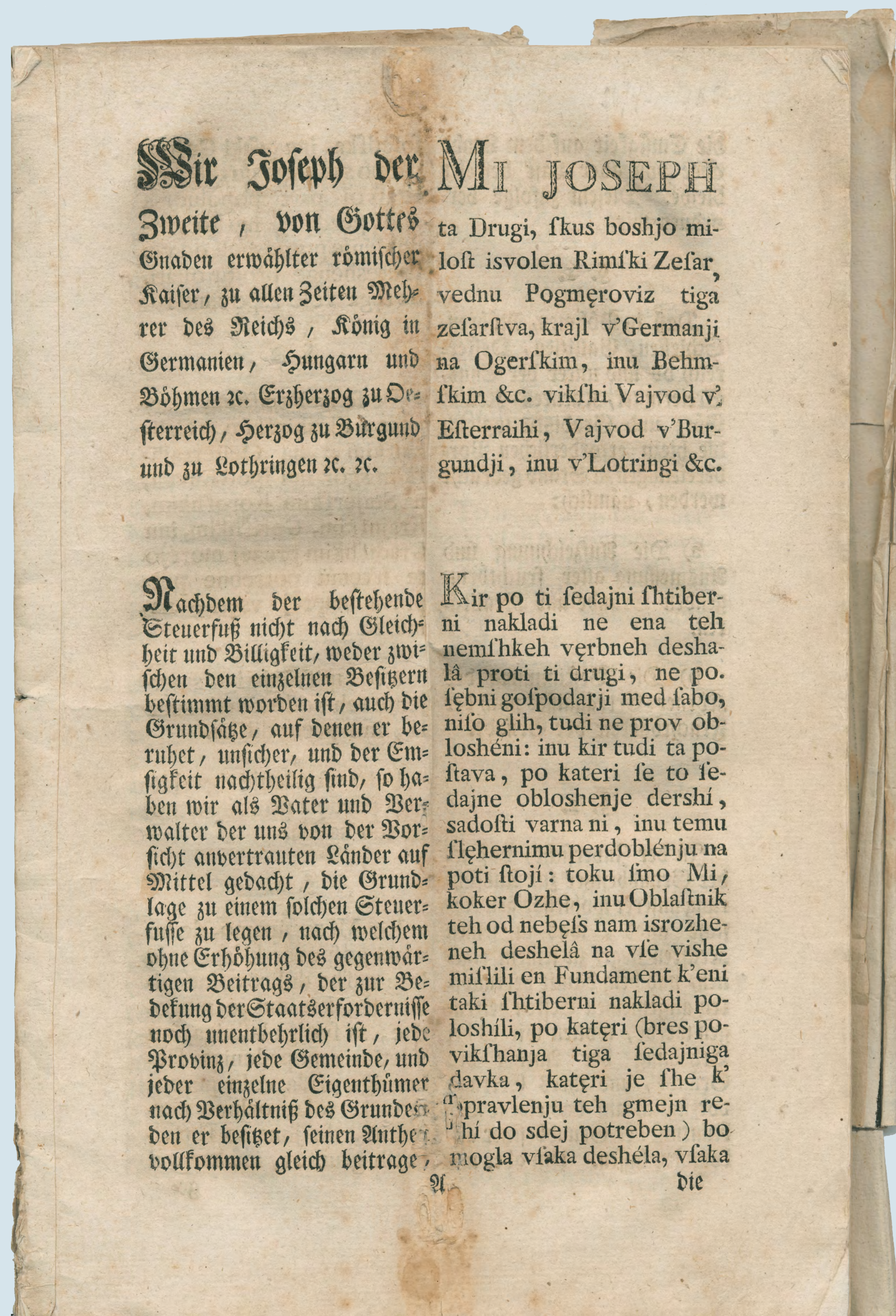

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor

JANUAR

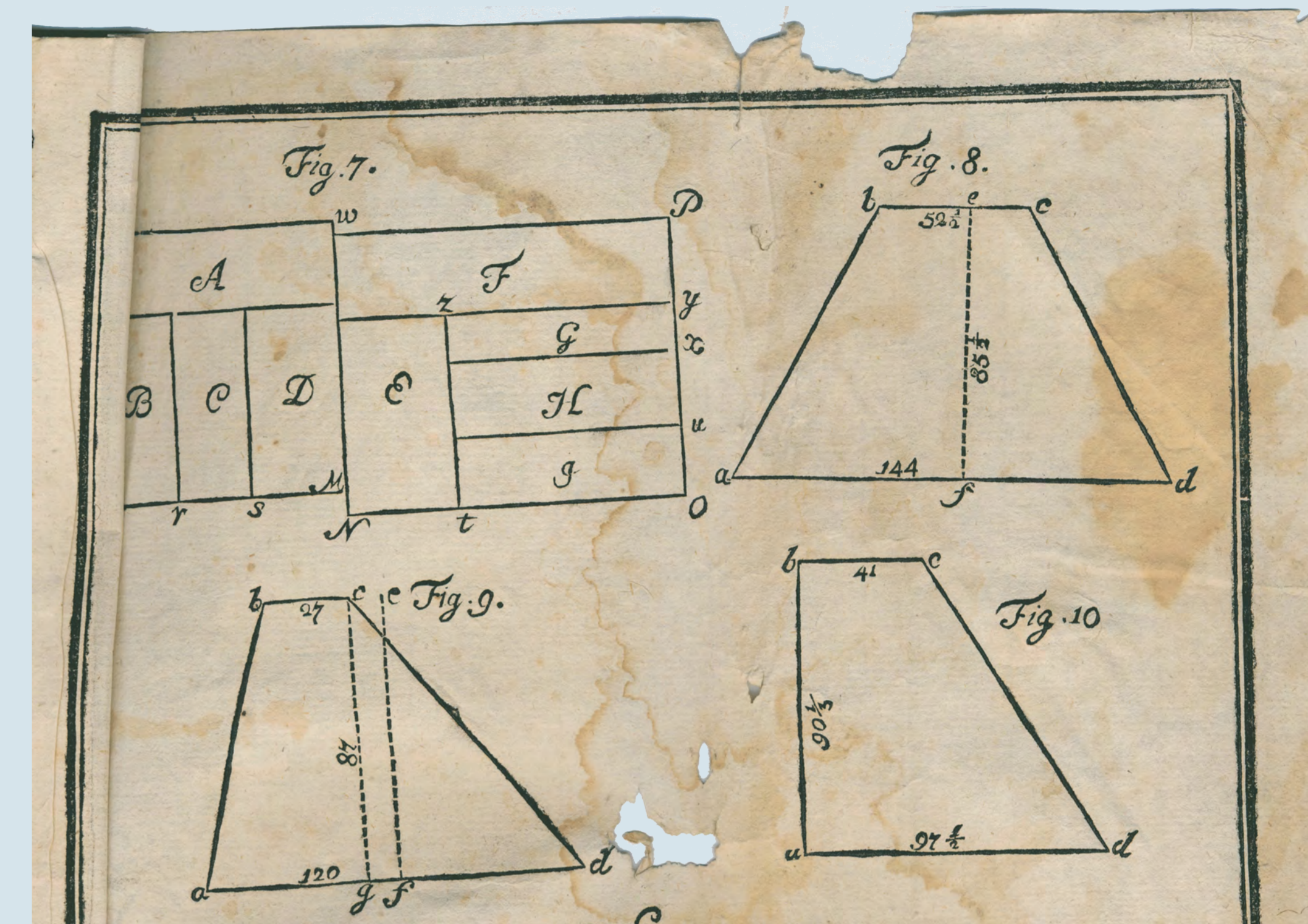

Na ta5i meseca januarja se je znašel patent cesarja Jožefa II. o regulaciji zemljiškega davka, ki je datiran z 20. aprilom 1785. Dokument se hrani v fondu PANG 344 Zemljiško gospostvo Lože, ki predstavlja kronološko gledano enega najstarejših fondov v novogoriškem arhivu, saj je najstarejši dokument datiran v leto 1669, najmlajši pa v leto 1930. Fond obsega 22 arhivskih škatel in je bil nekdanj shranjen v graščinskem arhivu v Ložah. Najpomembnejši lastniki Lož so prihajali iz koroške rodovine Cobenzl, ki je posestvo posedovala od 16. stoletja do leta 1810, nekaj časa je bilo v lasti grofov Coronini Cronberg, od leta 1822 do 2. svetovne vojne pa ga je upravljala družina Mayer. Po vojni je bila družina Mayer prisiljena prodati in delno podariti posestvo oz. ga dati na razpolago za druge potrebe. V nekdanjem plemiškem domovanju je med drugim nekaj časa delovala celo kmetijska šola.

V seriji Normalia, kjer se hrani tudi predstavljeni patent, se najdejo predvsem normativni akti, ki so jih nadrejene oblasti pošiljale v vednost podrejenim, med drugimi razni cesarski zakoni in patenti, odredbe, okrožnice, oznanila ter razglasi uradnih organov.

Patent cesarja Jožefa II. o regulaciji zemljiškega davka je izredno pomemben dokument za zgodovino zemljiškega katastra na Slovenskem, saj je prav pred 240 leti dal podlago za enakovredno obdavčitev zemljišč v vseh deželah takratne monarhije. Dokument se je ohranil v tiskani gotici (leva stran) in tiskani bohoričici (desna stran). Uradnemu delu patenta je dodan še poduk glede izvedbe popisa in izmere, primeri zapriseg popisovalcev, obrazci neizpolnjenih tabel ter slikovni material, ki naj bi popisovalcem pomagal izvesti nalogo.

Pomembna novost v zgodovini priprav katastrov za naše ozemlje, ki ga je uvedel jožefinski kataster, je bilo dejstvo, da je kot merilo za obdavčitev določil zgolj velikost in donos zemljišča ne glede na položaj njegovega lastnika. Izmero in oceno donosa je vodila krajevna ali sodna gosposka oz. od njih imenovani namestniki, katerih naloga je bila

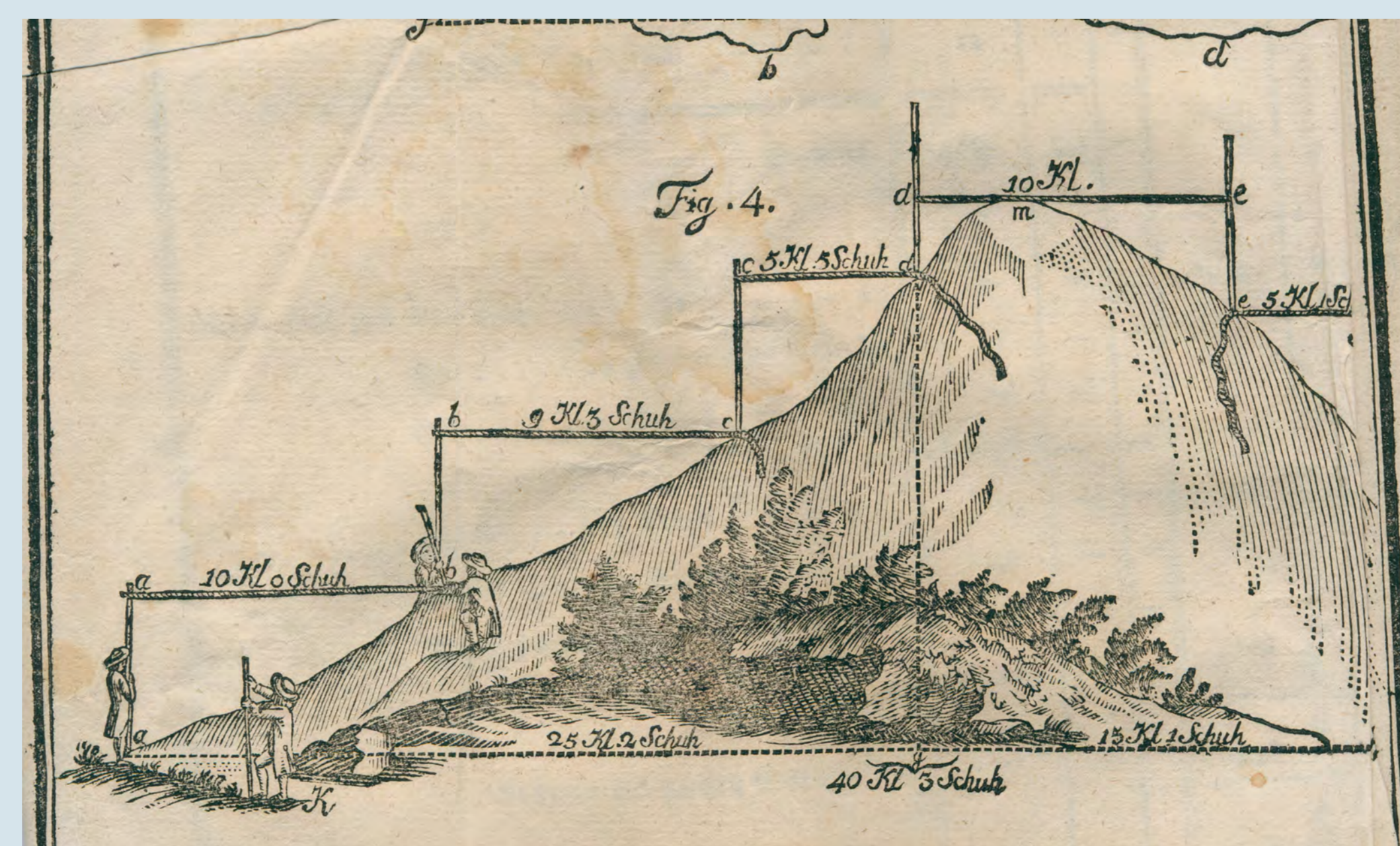

popisati in izmeriti parcele po katastrskih občinah, ki so se v veliki večini kot take ohranile do danes. Pri delu so uporabljali zelo preproste pripomočke, kot so lesena palica v merilu dunajske klafre, merilna veriga ali vrv, dva količka za napenjanje merilne vrvi, šest ali osem ravnih drogov, deset lesenih žebeljev, papir, črnilo, svinčnik in ravnilo. Glavni merski enoti sta bili oral in kvadratni seženj. Meje med parcelami, ki niso bile ravne, so kar se da pravično izravnali, medtem ko so bile linije vzpenjajočih se parcel stopenjsko izmerjene s pomočjo horizontalne projekcije z uporabo več drogov. Zemljišča so razdelili na štiri glavne zemljiške kulture, in sicer na njive, travnike, vinograde ter gozdove. Iz obdavčitve so bile izvzete poštni in trgovske ceste, kot tudi druge poti, reke, potoki, nerodovitna obrežja in druga nerodovitna področja (jalovina). Rezultati so se vnašali v posebne tabele, ki so vsebovale podatke o popisu, izmeri in napovedi donosa zemljišč. Popisanih in izmerjenih je bilo 207.370 km² površin.

Jožefinski kataster je bil v uporabi le kratek čas, in sicer od novembra 1789 do konca aprila 1790. Zaradi pomanjkljivosti, ki so se pokazale pri izvedbi obdavčitve, je bil leta 1817 izdan patent Franca I., ki predstavlja podlago za nastanek franciscejskega katastra, ki je jožefinskega nadomestil.

Viri:

- SI_PANG/0344/001/011 Ostale normalije, Patent cesarja Jožefa II. o regulaciji zemljiškega davka, 20. 4. 1785, t. e. 2.
- Peter Ribnikar, Zemljiški kataster kot vir za zgodovino, v: Zgodovinski časopis, letn. 36, št. 4 (1982), str. 321–337.
- Instruktion zur Ausführung der Vermessungen mit Anwendung des Mesztisches behufs Herstellung neuer Pläne für die Zwecke des Grundsteuerkatasters, Wien 1907.

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor FEBRUAR

V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici (PANG) hranimo bogato arhivsko gradivo notarjev, ki je umeščeno v fond SI_PANG/0363 Notariat Gorica, Okrožni notarski arhiv v Gorici. Fond je razdeljen na 28 podfondov, 26 od teh pa nosi naslov posameznih notarjev, ki so delovali na območju severne Primorske od konca 19. do sredine 20. stoletja.

Najstarejši zapisi notarjev v tem fondu so delo notarja Ignacija Kotnika. Notar Kotnik je imel sedež poslovanja v Tolminu, sicer pa je posloval tudi na območju kasneje ustanovljenega sodnega okraja Kobarid in občasno za bovški sodni okraj (nekaj spisov v letih 1896 in 1897). Prvi Kotnikov notarski akt, ki ga hranimo v PANG-u, je bil zapisan 7. junija leta »tisoč osemsto devetdesetštiri«, kot lahko preberemo na dokumentu. Temu je sledilo še 2152 notarskih spisov, ki so se zvrstili med letoma 1894 in 1899, ko je Ignacij Kotnik služboval na Tolminskem. Svoje notarsko delo je nato nadaljeval v notarski pisarni v Komnu.

Predstavljeni notarski akt je izročilna pogodba, sklenjena 22. januarja 1895, med Tomažem Bizaljem in njegovo sestro Apolonijo Bizalj iz Modrejc. V uvodu akta lahko preberemo: »Pred menoj Ignacij Kotnikom c.k. notarjem v Tolminu prišla sta meni osebno znana Tomaž Bizalj pok. Tomaža iz Modrejc h št. 36 sedaj c.k. žandarm v Radović u Dalmaciji in njegova s tusodnim odlokom do. 14. januarja 1895 št. 219 za polnoletno in svojepravno spoznana sestra Apolonija Bizalj zasebnica od ravno tam št. 36 in sta sklenila sledečo: izročilno pogodbo«. Sledi popis premoženja izročitelja, ki je bil predmet izročitve, v razdelku c II. sklopa izročilne pogodbe, ki določa dolžnosti prejemnice, pa lahko kot zanimivost

1895 g. 17. januarja, prišlo sta meni osebno znana Tomaž Bizalj pok. Tomaža iz Modrejc h št. 36 sedaj c.k. žandarm v Radović u Dalmaciji in njegova s tusodnim odlokom do. 14. januarja 1895 št. 219 za polnoletno in svojepravno spoznana sestra Apolonija Bizalj zasebnica od ravno tam št. 36 in sta sklenila sledečo: izročilno pogodbo.

I. Tomaž Bizalj izročilno prepustil za se in za svoje pravne naslednike Apoloniji Bizalji: a) svojo zemljišče opisano kot 1. 2. in 3. zemljišče, katero je imel v hiši št. 36 na Modrejcah in z osemimi pritliklinami vrednosti tudi s pravico do občinskega de...

V začetku leta 2024 so slovenski javni arhivi v sodelovanju z Notarsko zbornico Slovenije uskladili in sprejeli Enotna pisna strokovna navodila za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva notarjev. To pomeni, da bo poleg ostalih regionalnih slovenskih arhivov tudi Pokrajinski arhiv v Novi Gorici v prihodnjih letih obogatil svoje pravosodne fonde z dragocenim arhivskim gradivom notarjev. Le-ti bodo v letošnjem letu obeležili 30. obletnico ponovnega začetka delovanja notariata v Republiki Sloveniji. Prvega junija 1995 so namreč notariji po polstoletnem obdobju, ko so njihove naloge opravljala okrajna sodišča, deloma pa tudi upravni organi in odvetniki, ponovno odprli svoje pisarne.

Izročilna pogodba, sklenjena 22. januarja 1895, med Tomažem Bizaljem in njegovo sestro Apolonijo Bizalj iz Modrejc

(SI_PANG/0363/28 Notar Kotnik Ignacij, Tolmin, t. e. 200/1)

avtor: Uroš Lavrenčič Mugerli
oblikovanje: Erik Pregelj

"NA TA5I"

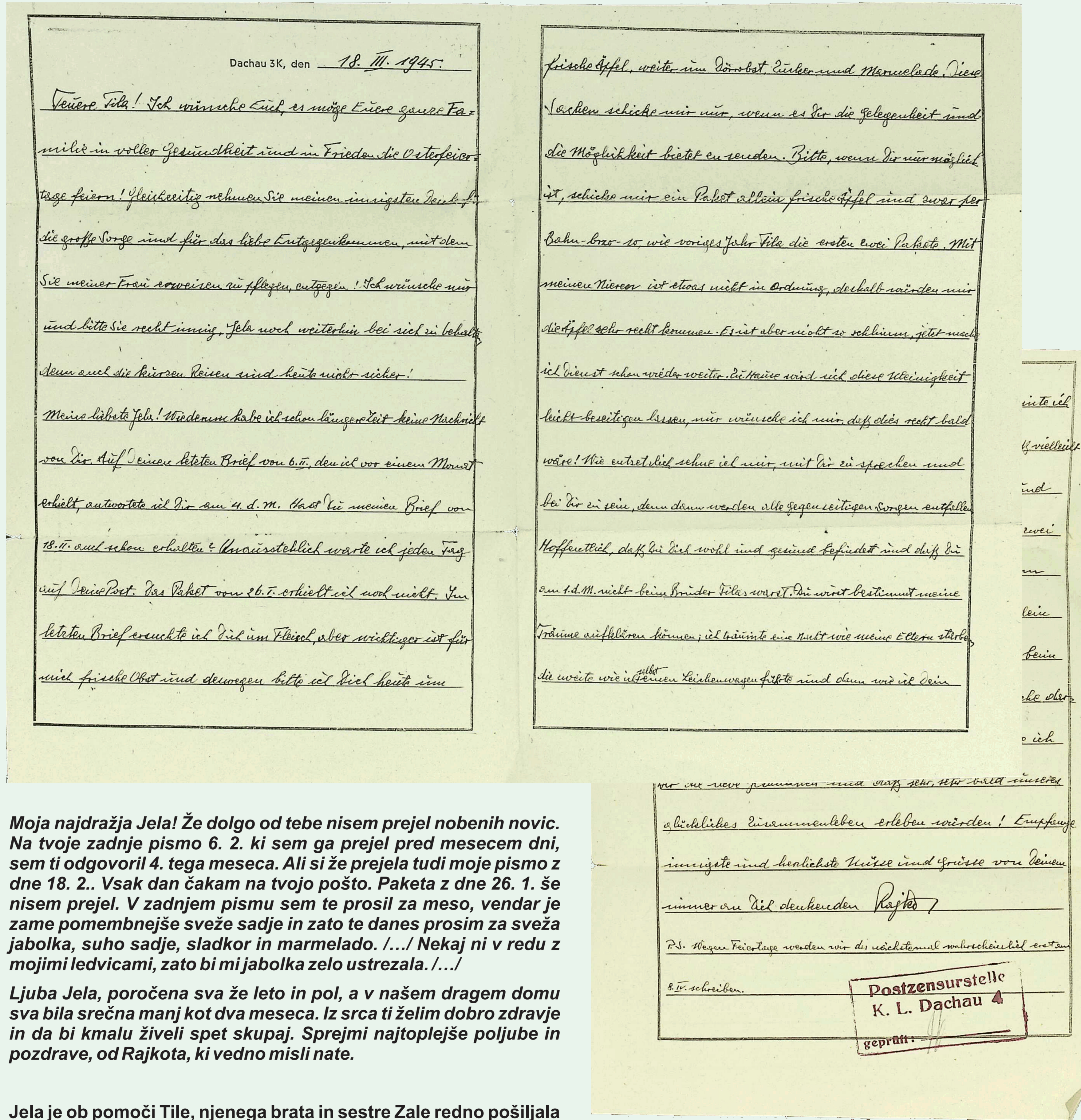
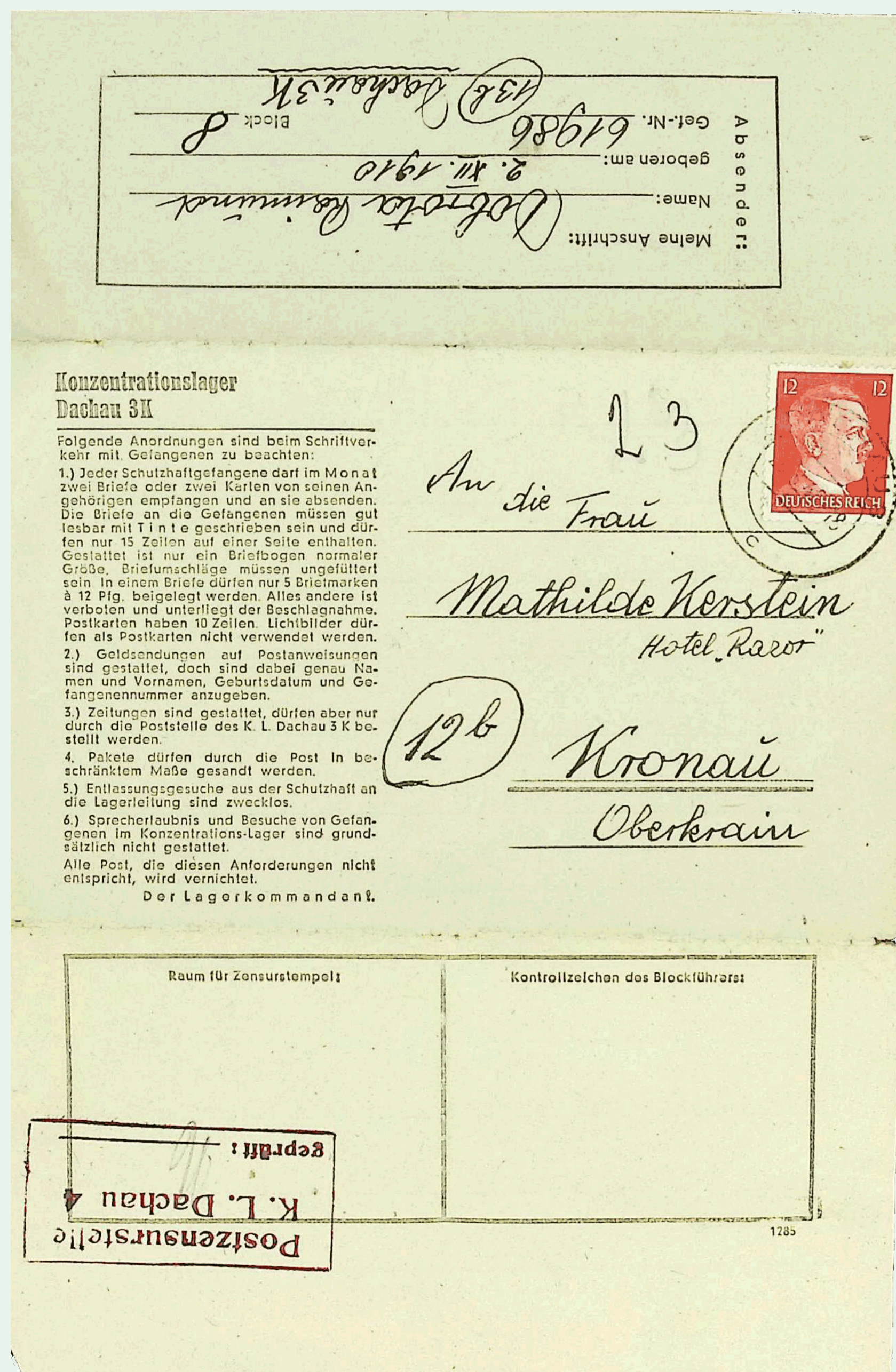
Arhivski mesečni izbor

MAREC

V osebnem fondu SI_PANG/1170 Vuk (Gabrijela) Jela, so poleg osebnih dokumentov in fotografij dragocena zlasti pisma, ki sta si jih zakonca Dobrota pisala med drugo svetovno vojno, ko je bil Rajko zaprt v koncentracijskem taborišču Dachau. Ohranjenih je 23 Rajkovih pisem, napisanih na natisnjem obrazcu koncentracijskega taborišča Dachau, in tri njegova pisma, napisana konec maja 1945 na navaden pisemski papir, ko so Američani osvobodili Dachau, ter 21 Jelinih pisem.

V taborišču so lahko pisali samo, ko je bilo to objavljeno, na natisnjene obrazce pisem in v nemškem jeziku. Vsa pisma so bila cenzurirana, zato se v njih ni pisalo o težkem življenju v koncentracijskem taborišču. V njih se ponavljajo želje po vrnitvi domov ter nestrpnost pričakanje pisem in paketov.

Tako tudi v Rajkovem pismu Jeli z dne 18. marca 1945:

Moja najdražja Jela! Že dolgo od tebe nisem prejel nobenih novic. Na tvoje zadnje pismo 6. 2. ki sem ga prejel pred mesecem dni, sem ti odgovoril 4. tega meseca. Ali si že prejela tudi moje pismo z dne 18. 2.. Vsak dan čakam na tvojo pošto. Paketa z dne 26. 1. še nisem prejel. V zadnjem pismu sem te prosil za meso, vendar je zame pomembnejše sveže sadje in zato te danes prosim za sveža jabolka, suho sadje, sladkor in marmelado. /.../ Nekaj ni v redu z mojimi ledvicami, zato bi mi jabolka zelo ustrezala. /.../

Ljuba Jela, poročena sva že leto in pol, a v našem dragem domu sva bila srečna manj kot dva meseca. Iz srca ti želim dobro zdravje in da bi kmalu živeli spet skupaj. Sprejmi najtoplejše poljube in pozdrave, od Rajkota, ki vedno misli nate.

Jela je ob pomoči Tile, njenega brata in sestre Zale redno pošiljala možu pakete, sicer ne bi ostal pri življenju.

Jela Vuk izhaja iz družine Vuk iz Mirna, znanamovane s smrtjo njenega brata Stanka, narodnjaka, mladega perspektivnega intelektualca, in njegove žene Danice, rojene Tomažič. Jela se je rodila v Mirnu leta 1911. Po poklicu je bila bančna uradnica. Od leta 1937 je živela v Ljubljani, po poroki 16. septembra 1943 v Ločniku pri Gorici z Rajmundom (Rajkom) Dobroto (roj. 1910 v Ljubljani, po poklicu finančni konceptni uradnik). Nacisti so januarja 1944 Rajka zaprli in ga brez zaslišanja odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. Jela je takoj po njegovem odhodu hudo zbolela, a so ji s pravočasno operacijo rešili življenje. Življenje v Ljubljani je postalo zanjo nevarno, saj so istočasno v Trstu umorili njenega brata Stanka z ženo Danico. Po nasvetu družinskih prijateljev se je umaknila v Kranjsko Goro k znanki Matildi Kerstein, ki je imela v najemu hotel. Pri njej je bila prijavljena kot kuhinjska pomočnica. Tam je ostala do maja 1945, ko se je Rajko vrnil iz Dachaua. Po vojni sta živela v Ljubljani, zlasti Jela se je pogosto vračala v Miren, kjer je preživela tudi zadnja leta svojega življenja in umrla leta 2002.

Jela Vuk in Rajko Dobrota v Ljubljani.

avtorica: **Ivanka Uršič**
oblikovanje: **Erik Pregelj**

”NA TAŠI”

Arhivski mesečni izbor

APRIL

V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici hranimo osebne in rodbinske fonde. Gre za dokumente družin in posameznikov, ki so v preteklosti sooblikovali naš severnoprimorski prostor.

Eden izmed takih je tudi fond **SI_PANG/1089 Štekar Stipe**. Štefan (Stipe) Štekar je bil vsestranska osebnost, zbiratelj, ljubiteljski zgodovinar, športni organizator in publicist, ki je zaznamoval družbeno življenje 20. stoletja na Vipavskem. Med raznovrstnim gradivom v fondu je tudi tako imenovani *breverl*. Ime izvira iz latinske besede breve, gre za kratko latinsko besedilo, papeško pismo v manj slovesni obliki kot bula. *Breverl* je zgiban list, običajno sestavljen iz majhnih blagoslovov ali molitvenih listkov s podobami svetnikov in krščanskih simbolov, ki so umetelno zlepljeni in prepognjeni. Shranjeni so bili v etujih iz okrašene lepenke ali usnja, v vezanih torbicah iz blaga ali šivanih blazinicah. Besedilo *breverla* služi kot nekakšen zagovor, saj so devocionalije med prebivalstvom veljale za zaščitnike pred demoni, zlimi silami, kugo, ognjem in nevihtami. *Breverl* so običajno pritrjevali na pasove, verižice, rožne vence, včasih so jih šivali v oblačila ali polagali v zibelke otrok. Razširjen je bil predvsem v avstrijskih in južnonemških deželah.

Človek je nekoč verjel in verjame tudi danes, da ga lahko posebni posvečeni predmeti ščitijo pred nesrečami in drugimi temnimi silami. Na tak način se je trudil obvarovati svoj dom in družino. Sprva so bili to predmeti iz narave, na primer orlovo pero, lisičja šapa in podobno. Kasneje so jih izdelovali iz različnih kovin ali pergamentnega papirja, da so lahko nanje tudi že kaj dopisali. Zaenkrat še ni znano, da bi se iz predkrščanske dobe pri nas ohranil kakšen tak zapis. Vendar pa so vsebine in oblike, ki so bile zapisane od 17. stoletja dalje, podobne predkrščanskim magičnim zagovorom. Krščanske devocionalije so sestavljene iz podob, prizorov iz vsakdanjega življenja svetnikov, kratkih molitev in besedil iz evangelija. Nabožni predmeti, zlasti male nabožne podobice, zavzemajo v umetnostni zgodovini posebno mesto, saj ima njihova ikonografija, materialna in tehnična zgodovina posebno vrednost.

Razgrnjeni *breverl* je sestavljen iz treh delov. Prvi predstavlja tiskani breve papeža Urbana VIII. iz leta 1635. V srednjem delu je zbirka miniaturiziranih religioznih simbolov, svetinjc, izrekov in različnih predmetov iz narave. Predstavljeni *breverl* vsebuje Karavaka križec (zoper uroke, začaranost, hudičev pogled, neurje), rdeč pečat z monogramom Kristusa, zelen pečat Jagnjeta Božjega (zoper ogenj, točo, zlobnega duha), figurico iz kovine Matere Božje z detetom, ki naj bi vseboval prah, spraskan z Marijinih in drugih svetniških kipcev (za zdravje), žegen z napisom I. N. R. I., dve svetinjski sv. Benedikta (zoper demone in čarovništvo), koščke papirja in blaga, korale, školjke, vrbovo mačico (za zaščito zoper točo in ogenj) ter druge posušene in stisnjene dele rastlin. Okoli osrednjega dela so nalepljena imena svetnikov.

Na hrbtni strani so bakrorezne upodobitve Vstalega Kristusa in angelov adorantov z monogramom Kristusa ter sedem upodobitev svetnikov: sv. Frančiška Asiškega (zavetnika brodolomcev), sv. Antona Padovskega (zavetnika proti boleznim živine), sv. Ignacija Lojolskega (zavetnika zoper vročico in čarovništvo), sv. Janeza Nepomuka (zavetnika mostov in priprošnjika zoper poplave), sv. Jakoba iz Marke (zavetnika za dobro vreme in letino), sv. Frančiška Ksaverija (zavetnika zoper kugo in nevihto) in nadangela Mihaela (zavetnika zoper zlobne sile).

Na zadnji strani *breverla* je natisnjen t. i. Karavaka križ, v nemško govorečem okolju poznan tudi kot *Pestkreuz* (križ zoper kugo), na katerem je Zaharijev žegen, levo od križa je upodobitev sv. Sebastijana, desno sv. Roka, spodaj levo je napis *Contra pestem* (zoper kugo), desno *Contra prestigio* (zoper urok, slepilo in prevaro).

- Viri in literatura:
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, SI_PANG/1089 Štekar Stipe, fond v urejanju.
 - Svolfšak, Drago, geslo: Štekar, Štefan, Primorski slovenski biografski leksikon, III. knjiga, Goriška Mohorjeva družba, Gorica, 1989, str. 580.
 - Knez, Darko, Breverl – zagovor ali blagoslov?, v: Argo, revija za muzejska vprašanja, 51/2, 2008, str. 46–51.
 - Geslo: breve, Slovar slovenskega knjižnega jezika, SAZU, Ljubljana, 1970, str. 191.
 - Kulturraum Tirol, Breverl – Miniatur-Devotionalie in Form von Druckgrafik (um 1635), <https://www.kulturraumtirol.at/breverl-miniatur-devotionalie-in-form-von-druckgrafik-um-1635/> (pridobljeno 11. 3. 2025).

avtor: Jure Gregorčič
oblikovanje: Erik Pregelj

”NA TA51”

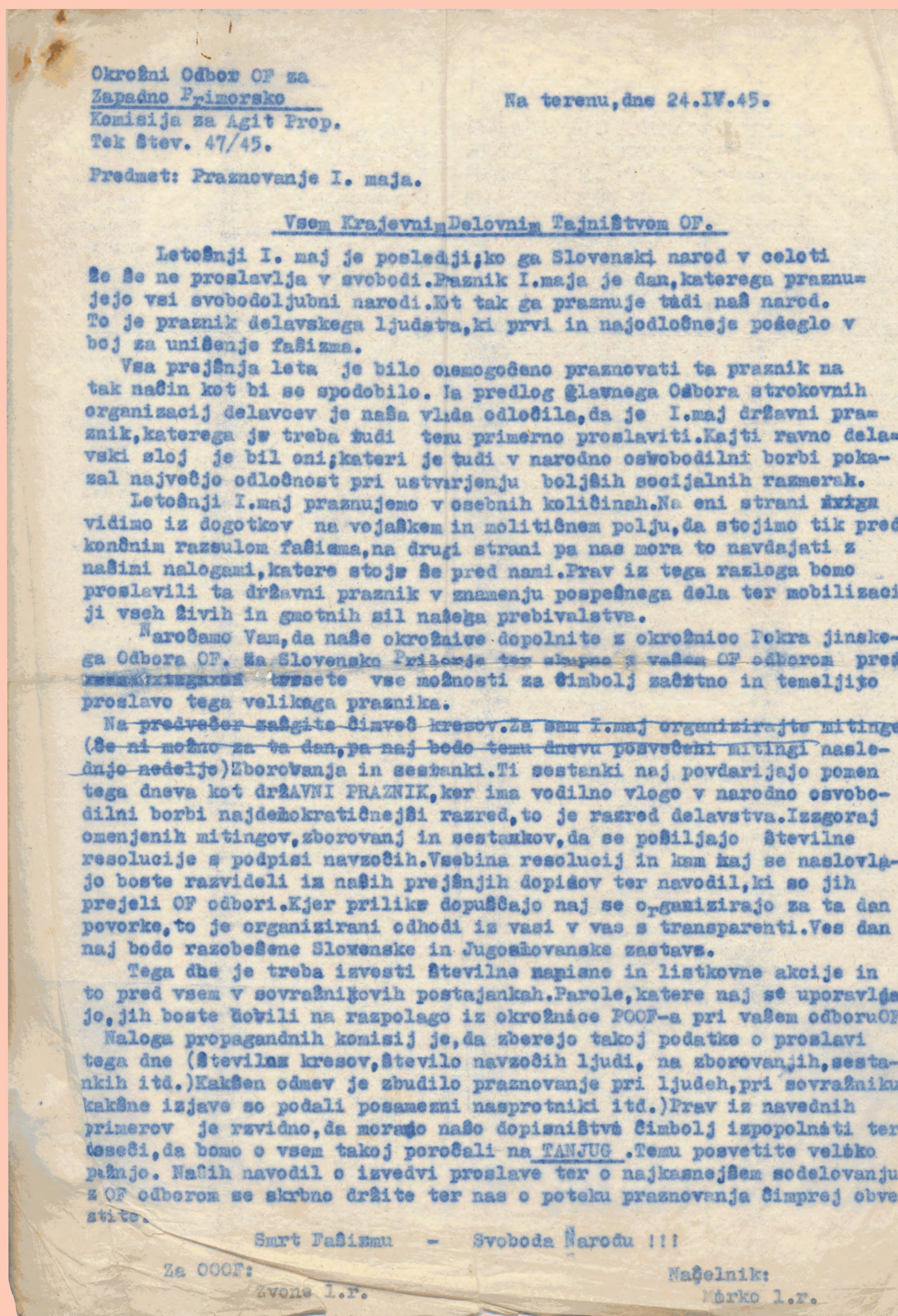
Arhivski mesečni izbor

MAJ

Pred 80 leti se je zaključil drugi svetovni spopad 21. stoletja. Nacistična Nemčija je bila ob koncu aprila 1945 na kolenih in vsi so nestrpnost pričakovali njen dokončen poraz. To se odraža tudi v dopisu, ki ga je 24. aprila 1945 Komisija za agitacijo in propagando Okrožnega odbora Osvobodilne fronte za zapadno Primorsko (dalje OOOOF za zapadno Primorsko) poslala vsem krajevnim delovnim tajništvom Osvobodilne fronte pred praznikom dela 1. maja. Beremo, da v prejšnjih letih zaradi vojnih razmer tega praznika niso uspeli ustrezno obeležiti. Bližajoči se konec vojne je v do tedaj osvobojenih delih Slovenije končno omogočil njegovo praznovanje. Komisija za agitacijo in propagando OOOOF za zapadno Primorsko naroča, da se poleg mitingov, zborovanj, povork in kresov organizirajo razne propagandne akcije, ki naj poudarjajo vodilno vlogo delavstva. Poleg tega naj bi krajevne propagandne komisije spremljale, kakšen odziv je praznovanje izzvalo med ljudmi in nasprotniki.

Dopis je moč najti v fondu SI_PANG/0674 Okrožni narodnoosvobodilni odbor (Osvobodilne fronte) za zapadno Primorsko. Okrožje za zapadno Primorsko je bilo kot ozemeljska enota ustanovljeno po sklepu Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora OF za Primorsko ob upravnopolitični preureditvi okrožij na Primorskem 15. julija 1944, ko so združili dotedanje tolminsko, briško in beneško okrožje. Ozemlje zahodnoprimorskega okrožja je obsegalo ožje Tolminsko, Kobariško, Bovško, Goriška brda, Idrijsko (po reki Idriji), vzhodno in zahodno Benečijo ter Rezijo. Novembra 1944 je bil izvoljen okrožni izvršni odbor. Za svoje poslovanje je določil referente oziroma odseke za upravna, gospodarska in druga področja, imenovali so tudi nekaj komisij (npr. komisijo za agitacijo in propagando), izvoljeno je bilo okrožno narodno sodišče in sestavljeno novo okrožno vodstvo narodne zaščite. Po upravnopolitični preureditvi Slovenskega primorja je bilo maja 1945 okrožje za zapadno Primorsko ukinjeno. Iz večine srednjeprimorskega, severnoprimorskega in zapadnoprimorskega okrožja je bilo ustanovljeno novo goriško okrožje.

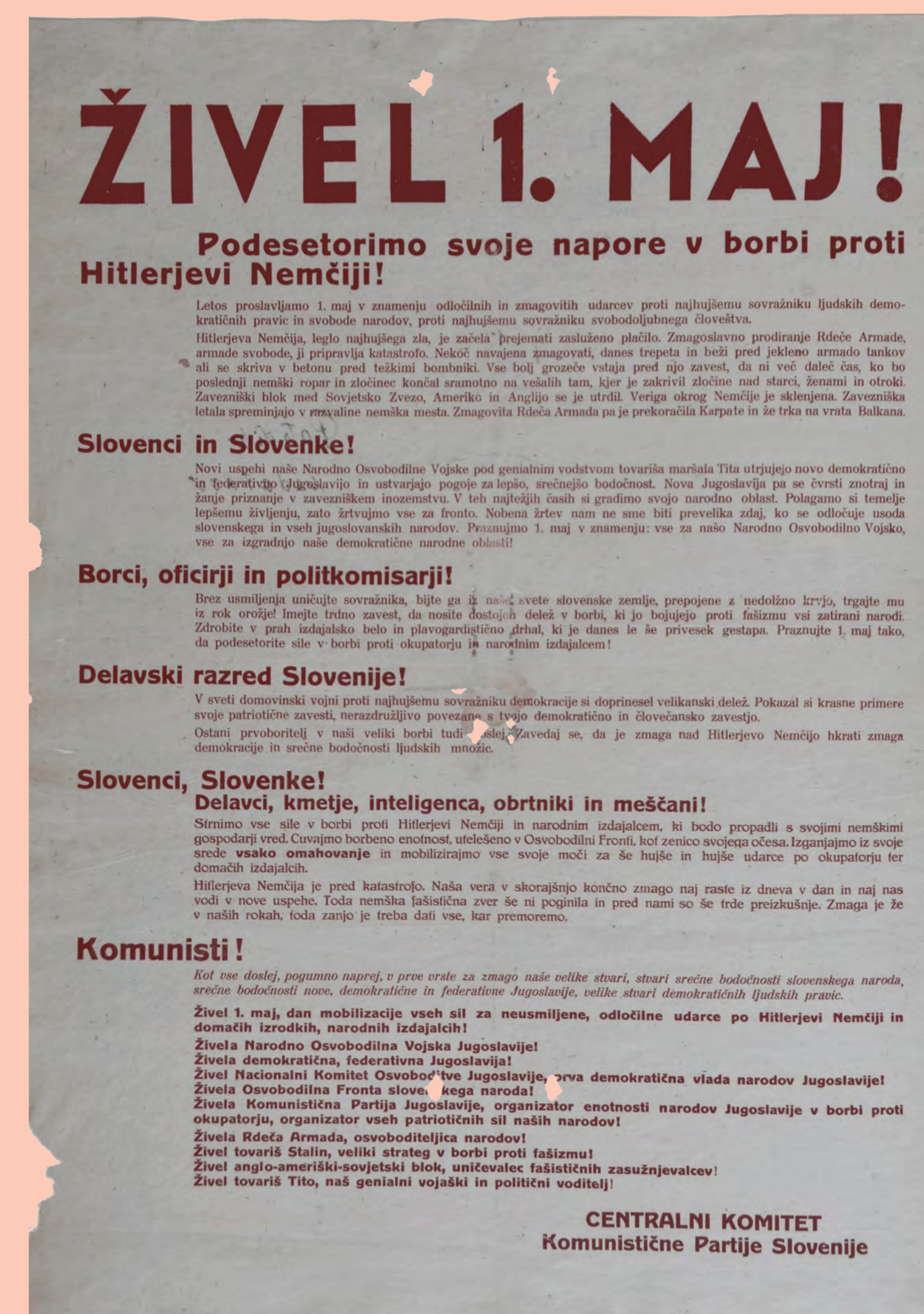
Praznovanje praznika dela povezujemo zlasti z nekdanjimi komunističnimi državami, saj je bilo tam delavstvo temeljni družbeni razred. Zanimivo je, da praznik izvira iz drugega družbeno-ekonomskega sistema. Prvega maja 1886 so se v Chicagu v ZDA začeli protesti delavcev, ki so zahtevali osemurni delavnik in ostale delavske pravice. V naslednjih dneh so se protesti sprevrgli v krvave spopade med delavci in policijo. V slovenskih deželah so praznik prvič praznovali leta 1890, potem ko je 1. kongres 2. internacionale v Parizu julija 1889 sklenil, da se praznuje kot praznik delavske solidarnosti. Praznik dela so slavili s sprevodi, budnicami, prižiganjem kresov, postavljanjem mlajev in političnimi shodi. Slovenska posebnost so bili t. i. majski listi. To so bile propagandne brošure, ki so jih do leta 1945 priložnostno izdajali socialni demokrati in nato tudi komunisti. Praznik dela je pri nas državni praznik postal aprila 1945. Prva leta po vojni so bile prvomajske proslave v Jugoslaviji zelo mogočne manifestacije z velikimi paradami. V Ljubljani je leta 1946 prvomajsko povorko sestavljalo 30.000 ljudi, spremljalo pa 70.000. V Trstu naj bi se istega leta zbralo celo več kot 200.000 ljudi. Postopoma so praznovanja dobila manj pompozno in množično obliko. Leta 1955 je dela prost dan postal tudi 2. maj. To je še vedno posebnost naslednic nekdanje Jugoslavije, saj je v Evropi 2. maj dela prost dan le v Sloveniji, Srbiji, Črni gori ter Bosni in Hercegovini.

Dopis Komisije za agitacijo in propagando Okrožnega odbora Osvobodilne fronte za zapadno Primorsko vsem krajevnim delovnim tajništvom Osvobodilne fronte pred praznikom dela 1. maja z dne 24. aprila 1945, SI_PANG/0674 Okrožni narodnoosvobodilni odbor (Osvobodilne fronte) za zapadno Primorsko, t. e. 1, p. e. 1.

Viri in literatura:

- Kos, Janez (et al.), Praznovanje 1. maja na Slovenskem, Ljubljana, Delavska enotnost, 1986.
- Primorski dnevnik, 1. maj – dan nove veličastne zmage ljudstva, združenega in odločnega v protifašistični borbi, letnik 3, št. 701, 23. 9. 1947, 1.
- Simončič, Peter, O delavstvu in prazniku, Dialogi, letnik 36, št. 5–6, 2000, 30–49.
- Troha, Nevenka, Uprava v Slovenskem Primorju 1918–1954 (pregled), Arhivi, letnik 20, št. 1–2, 1997, 88–102.

Propagandni plakat Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije ob praznovanju 1. maja leta 1945, SI_PANG/0838 Zbirka plakatov, letakov in raznih tiskov, predal št. 42, mapa št. 2, p. e. 14.

Fotografija praznovanja praznika dela v Novi Gorici leta 1949, SI_PANG/0980 Družina Šantel, t. e. 1, p. e. 2.

avtor: **Luka Mlekuž**
oblikovanje: **Erik Pregelj**

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor

JUNIJ

Leta 1869 je bil v avstrijski monarhiji sprejet tretji osnovnošolski zakon, ki je celovito prenovil tudi izobraževanje bodočih učiteljev. Uzakonil je štiriletna učiteljska, ločena po spolu. V Gorici so že jeseni 1870 odprli moško učiteljske s slovensko-nemškim in italijansko-nemškim oddelkom, ki je živelo le do leta 1875. Po tem letu so se fantje na učiteljski poklic lahko pripravljali na slovenskem oddelku učiteljske v Kopru. Slovenski učiteljski, nezadovoljni zaradi pritiskov italijanskega nacionalizma, so dosegli, da se je septembra 1909 slovenski oddelek oblikoval v samostojno učiteljske, ki se je preselilo v Gorico. Prostor je našlo v Gregorčičevem domu pod okriljem družbe Šolski dom. Ravnatelj je postal Viktor Bežek, ki je tako kot večina slovenskih profesorjev prišel iz Kopra.

Moško učiteljske v Gorici je postalo prva in edina popolnoma slovenska državna srednja šola v Avstriji; slovenska tako po učnem kot uradnem jeziku. Zato je odigralo veliko vlogo pri oblikovanju narodne zavesti bodočih učiteljev, po drugi strani pa je z učenjem drugih jezikov prispevalo tudi k povezovanju narodnosti in kultur v narodnostno mešanem okolju. Vplivalo je tudi na gospodarski in kulturni razvoj dežele, saj so se s pomočjo štipendij na njem lahko šolali tudi mladi iz revnejših, pretežno kmečkih družin.

Delovanje učiteljske je usodno zmotila prva svetovna vojna. Jeseni 1914 je steklo še zadnje leto pouka v Gorici. Zaradi vpoklicev v vojsko je med šolskim letom veliko dijakov predčasno zapustilo šolo, razredne in zrelostne (maturitetne) izpite so opravljali z olajšavami. Konec marca 1915 so potekali v Gorici še zadnji zrelostni izpiti, ki jih je opravljalo 14 kandidatov. Oktobrski termini mature so že potekali v Ljubljani, kamor se je učiteljske preselilo zaradi vojnih razmer in kjer se je 1919 izteklo njegovo delovanje.

Pod številko 21 je v glavnem katalogu za zrelostne izpite 1914/15 vpisan Rudolf Čehovin iz Gorice. Le tri tedne po uspešno opravljeni maturi 27. marca 1915 je bil mladi učitelj mobiliziran. Namesto pripravništva je moral opravljati oficirsko šolo in bil zatem poslan na vzhodno bojišče. Avgusta 1916 je padel v rusko ujetništvo, se v Odesi ob Črnem morju pridružil dobrovoljski diviziji na strani srbske vojske, zatem pa ga je usoda zanesla na perzijsko bojišče. Po koncu vojne je nekaj časa delal pri kmetih na Kavkazu, 11. januarja 1920 pa se je končno vrnil v rodno Gorico, v kateri so medtem zagospodovali Italijani. Sredi februarja je že zaprosil Okrajni šolski svet v Gorici za podelitev učiteljske službe. Svoje prvo učiteljsko mesto je nastopil v Šmartnem v Brdih, zatem je vodil šoli v Dolu pri Ajdovščini in Srednjem na Kambreškem. Leta 1927 so ga italijanske šolske oblasti premestile v Piemont, vendar službe ni mogel nastopiti, ker ni opravil predpisanega izpita iz italijanščine, in bil je odpušen. Izselil se je v Jugoslavijo, kjer je služboval v Prekmurju in na Kočevskem, leta 1944 pa se je vrnil na Primorsko. Med vojno je učil v Brdicah pri Kožbani, po vojni krajši čas v Mirnu pod ZVU, zatem pa v Mladinskem domu Kojsko ter na šoli v Prvačini in slednjič v Planini pri Ajdovščini, kjer je novembra 1952 z upokojitvijo zaključil svojo učiteljsko pot.

Št. 21.
1914/15

Izpraševančevo ime in priimek	Dan, mesec in leto rojstva; rojstni kraj; veroizpoved; predstjudije	Populturni redi v		Uspeh		Red za zrelostno izpričevalo	Opombe
		III. tečaju	IV. tečaju	pisnega zrelostnega izpita	ustnega zrelostnega izpita		
Čehovin Rudolf	11. junij 1896; Gorica; rim. kat.; tukajšnje učiteljske v šol. letih 1911/12 - 1914/15						
Verstvo		4	4	4	4	zadostno	Velja ista opomba
Pedagogika		4	3	4	4	zadostno	Kakor pod št. 19.
Posebna metodika in praktične vaje		4	4	4	4	zadostno	Zrelostno izpričevalo poslalo gojniku pripravo
Slovensščina (učni jezik)		4	4	4	4	zadostno	ponovno izpričevalo: P. Č., Op. št. 44.
Nemščina		3	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Zemljepis		3	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Zgodovina in nauk o zgodovinski ustavi		3	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Matematika in geometrijsko risanje		4	4	3	3	povoljno	3. II. 18.
Prirodopis (sonatologija in nauk o človeškem zdravju)		4	2	3	3	povoljno	3. II. 18.
Prirodoslovje		4	3	2	2	povoljno	3. II. 18.
Nauk o poljedelstvu		4	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Lepopis		4	4	3	3	povoljno	3. II. 18.
Prostoročno risanje		3	3	4	4	povoljno	3. II. 18.
Petje		4	4	4	4	zadostno	3. II. 18.
Goslanje		4	4	4	4	zadostno	3. II. 18.
Orgljanje		3	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Telovadba		4	3	4	4	zadostno	3. II. 18.
Neobvezni učni predmeti:							
Glagonosstvo Modeliranje		3	3	3	3	povoljno	3. II. 18.
Italijanščina		4	4	4	4	zadostno	3. II. 18.
Stenografija		1	1	1	1	izvrstno	3. II. 18.
Nravno vedenje		2	2	2	2	povoljno	3. II. 18.

Sodba o zrelosti: Zrel za ljubljansko šolo s slovenskim učnim jezikom, počenju s pričetkom šolskega leta 1915/16.

V Gorici, dne 27. marca 1915.

Čehovin
Glavni hr. okrajni šolski svet
Gorici

Udano podpisani prosim glavni hr. okrajni šolski svet v Gorici za podelitev učiteljske službe v Gorici in okraju ter opira svojo prošnjo na naslednje razloge:

Prosilec je rojen v Gorici, dne 11. VI. 1896 in je dosegel vse štiri tečaje tečajnega moškega učiteljske v Gorici, katero je zapustil po dovedeni maturi kakor kaže listina št. in B, št. 27. III. 1915 leta, nakar je moral stopiti v vojaško službo. Od 13. VIII. 1916. je bil vjetnik na Ruskem od koder se je vrnil 11. I. 1920. v Gorico.

Podpisane ima domovinsko pravico v Gorici kakor kaže listina C. Prosilec je telesno popolnoma zdrav, kar dokazuje zdravniška svetoča.

Prosilec se nahaja spričo vojnih dogodkov v kritičnih razmerah, zato upra, da mu glavni okrajni šolski svet pomore in ti razgata s podelitvijo primorne službe.

Gorica, dne 14. II. 1920.

Rudolf Čehovin
Via della Lavada št. 10.

Prošnja za podelitev učiteljske službe Rudolfa Čehovina Okrajnemu šolskemu svetu v Gorici, 14. 2. 1920, SI_PANG/0004, Šolsko nadzorništvo Tolmin in področna didaktična ravnateljstva, t. e. 4.

Viri in literatura:

- SI_PANG/0247, Učiteljske Gorica: Cesarsko kraljevo moško učiteljske s slovenskim učnim jezikom v Gorici, Glavni katalog za zrelostne izpite za leto 1914/15, t. e. 2.
- SI_PANG/0004, Šolsko nadzorništvo Tolmin in področna didaktična ravnateljstva, seznam odpuščenih učiteljev zaradi neopravljenega izpita italijanščine leta 1927, t. e. 73, p. e. 8; personalna mapa Rudolfa Čehovina, t. e. 4.
- SI_PANG/0807, Osnovna šola Dobrovo, kronika Osnovne šole Kojsko, t. e. 2.
- SI_PANG/0111, Zavod za šolstvo, organizacijska enota Nova Gorica, statistični podatki 1945-1961, t. e. 48.
- SI_PANG/0267, Osnovna šola Planina, Kronika Osnovne šole Planina, t. e. 3.
- Cencič, Majda: Slovensko moško učiteljske v Gorici. V: Tul, Vlasta (ur.): Učiteljice v šolskih klopeh. Zbornik ob 130. obletnici ustanovitve slovenskega učiteljske za dekleta v Gorici. Nova Gorica: Pokrajinski arhiv, 2005.
- Lavrenčič Pahor, Minka: Primorski učitelji 1914-1941: prispevek k proučevanju zgodovine slovenskega šolstva na Primorskem. Trst: Narodna in študijska knjižnica, Odsek za zgodovino, 1994.

”NA TA5I”

Arhivski mesečni izbor

JULIJ

V letu 2025 obeležuje podjetje Fructal iz Ajdovščine pomemben mejnik. Petega oktobra bo namreč minilo 80 let, odkar je v opuščeni zgradbi nekdanje tekstilne tovarne v Ajdovščini pet delavcev v novoustanovljenem Pokrajinskem podjetju za izvoz in predelavo sadja v improviziranih kotlih začelo s proizvodnjo brinjevca. Fotografije iz samih začetkov podjetja in drugo gradivo hranimo v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici v fondu SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina.

Začetke podjetja je slikovito opisal eden prvih delavcev in tudi prvi upravnik oz. direktor podjetja Jože Gačnik: »Podnevi smo prosjačili za deske, da smo zakrpali vse luknje, skozi katere je pihalo, in pa streho, ki je povsod puščala. Ponoči smo se ukvarjali z brinjem, plač pa sploh nismo dobivali, ker ni bilo denarja. Prvo plačo smo dobili šele enkrat leta 1946 ... Osnovna sredstva so predstavljali: 'prišverceni' kotel iz Lipice, en kotel iz Ljubljane in pa 'ušivec' – star nemški kotel za prekuhanje oblek. Sicer pa, kar nam je manjkalo, smo vzeli tam, kjer je bilo. Glede delovne sile pa bi malce hudomušno lahko rekel takole; k nam je zelo rad prišel v službo tisti, ki ga je rad pil. No, ja, to sem vedel, zato sem z njim tudi znal ravnati.«

Začetki so bili obetajoči, saj je podjetje od ustanovitve leta 1945 nenehno širilo svojo dejavnost. Leta 1949 se je preimenovalo v Tovarno likerjev in sadnih sokov ter v težkih gospodarskih razmerah kmalu zašlo v težave. Podjetje je bilo likvidirano in v oktobru 1953 pripojeno Trgovskemu podjetju »Rastlina« iz Šempetra pri Gorici. S 1. januarjem 1955 je zopet postalo samostojno in poslovalo pod imenom Flores – sadno likerski kombinat Ajdovščina. Še v istem letu se je preimenovalo v Fructal Sadno likerski kombinat Ajdovščina. Ime Fructal nosi še danes.

V drugi polovici petdesetih let so v podjetju poleg alkoholnih pijač proizvajali še marmelade in paradižnikovo mezgo, začeli so tudi s proizvodnjo sadnih sokov. V začetku šestdesetih let so po rekonstrukciji proizvodnih prostorov prešli z obrtniške na industrijsko proizvodnjo in se preusmerili predvsem na proizvodnjo sadnih sokov. Prav to je bilo odločilno za nadaljnjo uspešno rast podjetja. Ob stalnem povečevanju in posodabljanju proizvodnje so ponujali vedno nove izdelke. Leta 1970 je Fructal veljal za največjega proizvajalca sadnih sokov v takratni Jugoslaviji. Prelomno obdobje so prinesla devetdeseta leta, ko so se razmere na trgih nekdanje skupne države povsem spremenile. Po izgubi ključnih nabavnih in prodajnih trgov je proizvodnja močno upadla. Z vrsto ukrepov se je podjetje uspelo ohraniti, pri čemer je veliko vlogo odigrala močna prepoznavnost blagovnih znamk in kakovost izdelkov, ki so ohranili zaupanje potrošnikov. Od leta 2011 je lastnik Fructala družba Fabrika za prerađu voća i povrća Nectar, d. o. o., Bačka Palanka iz Srbije. Podjetje danes posluje z imenom FRUCTAL Živilska industrija, d. o. o.

Del tovarniškega posloppja iz leta 1945.
SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, t. e. 42.

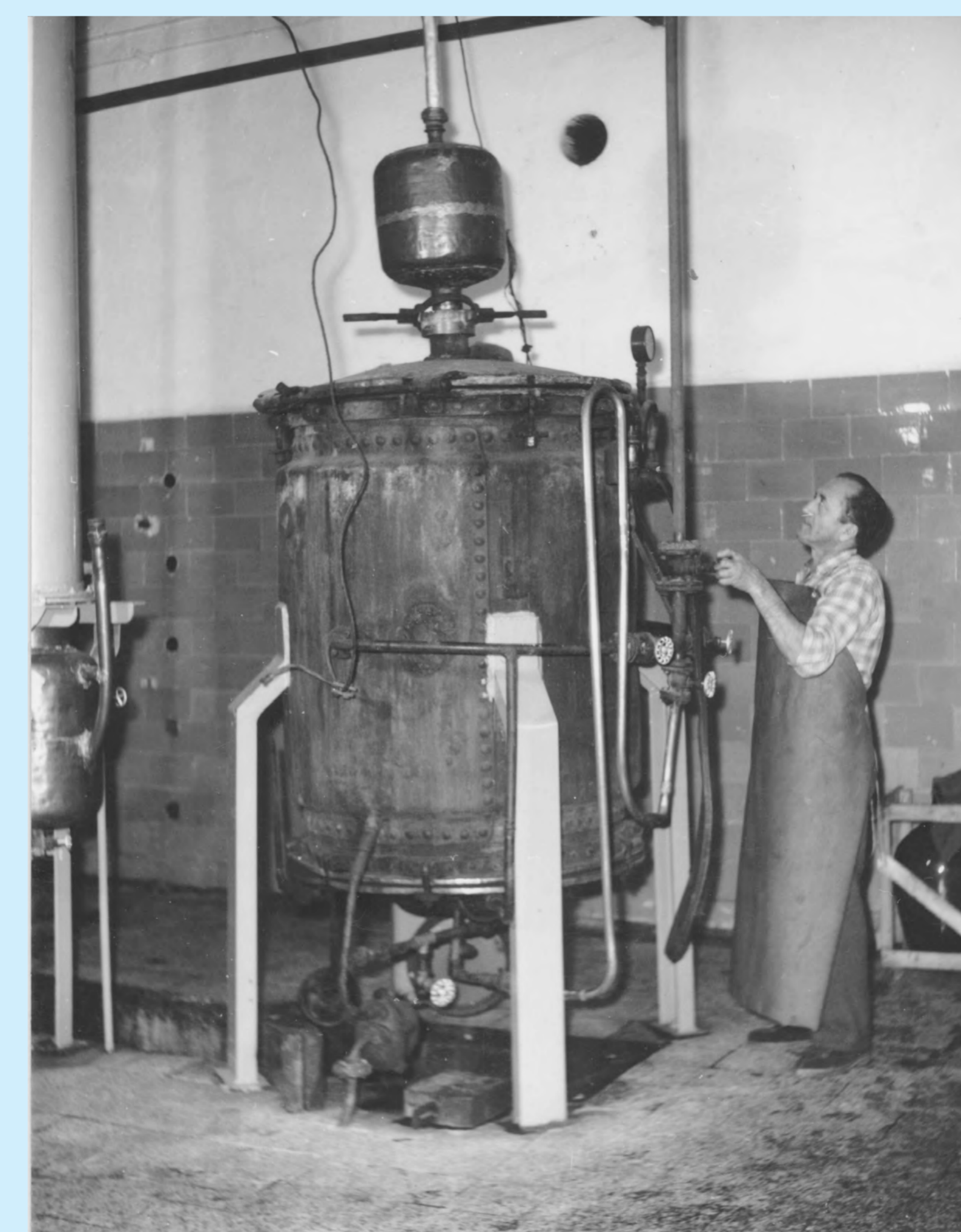
Razkladanje sadja in zelenjave na dvorišču tovarne. Podjetje je med investicijskimi vlaganji v letih 1958 in 1959 kupilo tudi štiri tovornjake za dovoz surovin.
SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, t. e. 42.

Logotip podjetja Fructal Sadno likerski kombinat Ajdovščina.
SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, t. e. 42.

Viri in literatura:

- Pavšič - Milost, A. 1997, Razvoj industrije v severnoprimorski regiji. V: S. Valentiničič (ur.), Zbornik Primorske – 50 let, Primorske novice, Koper, str. 99.
- SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, 30 let Fructal Alko, 1975, Fructal-Alko, t. e. 42.
- SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, Fructal, 1970, Sadno likerski kombinat Fructal, t. e. 42.
- SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, Fructalova jablana, posebna izdaja časopisa Fructalove novice, 1995, Fructal Ajdovščina, t. e. 42.

Kotel za prekuhanje oblek in uničevanje uši, t. i. ušivec, ki so ga preoblekli z bakreno pločevino in mu dodali majhen parni kotel za prvo žganjekuho na paro.
SI_PANG/621 Fructal Ajdovščina, t. e. 42.

avtor: Januš Jerončič

"NA TA 51"

Arhivski mesečni izbor

AVGUST

PRAVILNIK
o delovanju in nagradah babic.

Priloga št. 4.

- Babiško službo lahko vršijo in babiško pomoč lahko nudijo samo babice, babice, to do osebnosti posejajo diplomo priznanje babiških šol in pa zdravnik. Opravljanje babiškega dela izvaja v službi skrajne sile in strakovno ne kvalificiranih osebah je prepovedano.
- Delo babice obstaja v preizkavi nosečih, v vodstvu porodov in oskrbi porodnic in novorojenčkov po porodu. Babica sme preiskovati seč, dajati kn in injekcije katetrizacije in klistere, kot strokovna moč je dolžna nuditi pomoč bolnikom in poskočevancem v najhujih slučajih, dokler se pride zdravnik nudi pomoč. Pri izvrševanju svojega poklica je dolžna klicati zdravnik nika pri vsakem splavu; pri porodu pa v slučajih, ki zahtevajo ali bodo predvidoma zahtevali porodniške operacije (napravilna lega, placentna praevia, prirasla posteljica, ruptura prearedka itd.).
- Vsaka babica mora voditi knjigo porodov in knjigo splavov. Knjiga porodov ima sledeče rubrike:
 - 1) zaporedna št.
 - 2) piimek in ime novorojenčka
 - 3) spol
 - 4) ime, poklic in bivališče matere
 - 5) Priimek ime, poklic bivališče očeta.
 - 6) kraj, ura, dan, mesec, leto, rojstva
 - 7) Kolikšna porod je.
 - 8) lega otroka v materi.
 - 9) Posebnosti poroda.
 - 10) Zdravniška pomoč.
 - 11) Opombe.
- Knjiga splavov pa ima sledeče stolpce:
 - 1) zaporedna št.
 - 2) piimek in ime žene.
 - 3) Starost.
 - 4) Stan.
 - 5) Poklic.
 - 6) Kolikšna nosečnost.
 - 7) Kraj, ura, dan, mesec.
 - 8) Vzroki splava.
 - 9) Karakteristika splava.
 - 10) Vzroki splava.
 - 11) Ime zdravnika.
 - 12) Izvršena operacija.
 - 13) Opombe.

Obe knjigi mora babica vsake tri mesece dati v pregled okrajnemu zdravstvu nemu referentu. Vsak slučaj splava pa mora takoj javiti okrajnemu zdravstvenemu referentu.

- Opomba: Plodu je po zakonu zabranjena in je babica naj strožje prepovedno maketerikoli način (s svetlobo ali dejansko) povzročiti ali pripraviti umetni splav. Dovoljeno je odprava plodu same v slučajih medicinske indikacije, ki jo morajo podati trije zdravniki (v izjemnih slučajih tudi ščalna sestavi tozadavni zapisnik).
- Babice so okrajne ali zasebne. Prve so nastajale po okrajnih NOO in jih je po krajevnih potrebah lahko več v enem okraju (na dva tisoč do pet tisoč preb. ena, po krajevnih okoliščinah). Okrajna babica nudi svoje delo brez plačno nepremožnin (potrdilo od krajevnega NOO) in ženam invalidnim nad 30% (potrdilo odseka soc. skrbstvo potrdilo NOO ali SF odborov). Vsem ostalim računam okrajna babica prax svoje delo po priloženem ceniku.

Za svoje brezplačno delo pri omenjenih kategorijah pa prejema babica mesečno nagrado, katere višina bo naknadno določena.

Zasebna babice vrše babiški poklic privatno, kot prosti poklic, so pa dolžne v najhujih slučajih nuditi svojo pomoč tudi nepremožnim, zakar smejo od okrajnih NOO zahtevati izplačilo honorarja s 50% popustom na ceniku. Sicer pa veljajo za iste pravilnikot za okrajne.

Nadzorstvo nad babicami vrši začasno zdravnik ščaln Poverjeniškega odseka.

- Babice si smejo zaračunati sledeče nagrade za delo:

Pregled na domu babice lir 20,-
Pregled na domu nosečih (do treh kn, v enosmer)	" 30,-
Trigacija, katetrizacija, klisteri	" 30,-
Injekcija na domu babice, vsaka	" 10,-
" " " bolnika	" 15,- 20,-
Freiskava seči na beljakovino	" 20,-
Celo nočna sistena	" 150,-
Oskrbnega paketa normalnega poroda in nadaljnih 5 dni	" 400,-
Oskrb samega poroda	" 200,-
Oskrb nenormalnega poroda, kjer je bilo treba zdravnika in nadaljnih 5 dni	" 500,-

Ajdovščina, dan 1. oktobra 1945

Poverjenik P.N.O.O.
Perovšek France I., r.

Pravilnik o delovanju in nagradah babic s cenikom; Ajdovščina, 1. oktober 1945. (SI_PANG/0071, t. e. 1, ovaj 12)

V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici hranimo fonde Poverjeništa Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora za Slovensko Primorje (signatura: SI_PANG/0071), Okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za Goriško (signatura: SI_PANG/0072) in Okrajnega narodnoosvobodilnega odbora za Vipavsko (signatura: SI_PANG/0073) iz leta 1945. V okviru narodnoosvobodilnih odborov so delovali različni odseki, med katerimi je bil tudi Odsek za zdravstvo oz. za socialo in delovanju babištva v Vipavski dolini.

Babištvo se je postopoma razvijalo do prelomnega 18. stoletja, ko se je na pobudo Marije Terezije poklic profesionaliziral. Začele so nastajati prve babiške šole in tečaji. Prva babiška šola je bila ustanovljena v Ljubljani, številni tečaji za babice so se odvijali v Gradcu, Celovcu in Trstu. Od leta 1815 dalje so primorske ženske, ki so opravile šestmesečni tečaj v Trstu, postale t. i. zaprisežene ali izprašane babice. Ob tem so prisegle, da bodo vedno upoštevale pravilo pokornosti zdravniku, zanesljivosti, predanosti poklicu podnevi in ponoči, prepovedi pošiljanja še neizučeni babic k porodu, pooblastila za t. i. krst v sili ter zaprisege k molku. Po opravljenem tečaju ali šolanju je usposobljenost babice morala potrditi še strokovna komisija ali deželni urad. Pred terezijanskimi reformami babice niso prejemale denarnega plačila, temveč plačilo v naturalijah. Denarno plačilo so za svoje delo začele prejemati šele kasneje, ko so se stvari standardizirale. Kontinuiteta babištva se je nadaljevala tudi v času fašistične oblasti. Ob koncu 2. svetovne vojne je babištvo postalo reguliran poklic. Junija 1945 je Zdravstveni odsek pri Okrožnem narodnoosvobodilnem odseku za Goriško za Javno bolnico v Gorici izdal Pravilnik za zdravstveno pomoč funkcionarjem in osebju. V Pravilniku je zabeležen bolnišnični Oddelek oz. ambulanta za ženske bolezni in porodništvo, poleg ambulantnega dela je v njem opredeljeno tudi delo babic na terenu. Da ta pravilnik po vsej verjetnosti ni nikoli zaživel v praksi, nam priča rokopisni zapis na vrhu pravilnika.

V Odsekih za zdravstvo, ki so delovali v Vipavski dolini v okviru narodnoosvobodilnih odborov, so v drugi polovici leta 1945 pripravili Uredbo o delovanju in nagradah babic, Pravilnik o delovanju in nagradah babic ter cenik, v katerem je bila natančno določena cena posamezne storitve. Poleg tega so v Vipavi v gostilni Ferjančič organizirali štiritedenski tečaj iz zdravstvene stroke, kjer so med drugim predavali o higieni nosečnic, higieni pri porodu in negi dojenčkov. V Pravilniku o delovanju in nagradah babic iz leta 1945 je bilo določeno, da delo babic lahko opravljajo samo osebe z javno priznanih babiških šol in zdravniki. Nekvalificiranim osebam je bilo prepovedano opravljati tovrstno delo. Babice so lahko strokovno pomoč nosečnicam nudile, dokler niso nastali večji zapleti, ki so zahtevali zdravniško oskrbo. Prav tako niso smele opravljati splavov, saj so bili zakonsko prepovedani. Te so

lahko opravljali samo zdravniki ob medicinski indikaciji, ki so jo morali podati trije zdravniki, pri čemer je bilo treba sestaviti zapisnik. Babice so morale voditi knjigo porodov in knjigo splavov. V pravilniku je bilo tudi določeno, da so bile babice lahko okrajne ali zasebne. Okrajne so bile nastavljene po okrajih narodnoosvobodilnih odborov. Glede na krajevne potrebe je ena babica po okrajih lahko oskrbovala od 2000 do 5000 oseb. Okrajne babice so svoje delo brezplačno opravljale le za plačno nezmožne in za žene invalidov (z invalidnostjo večjo od 30 %). Vsi ostali so njihovo storitev plačali po ceniku, ki je bil priložen pravilniku.

Premik k institucionalnemu porodništvu, ki je pomenil zaton babištva, kot so ga poznali do takrat, se je zgodil leta 1965, ko so v gospodarskem posloplju nad nekdanjo konjušnico grofov Coronini v Šempetru pri Gorici odprli prvo porodnišnico na Goriškem.

UREDBA
o delovanju in nagradah babic.
Poverjenišvo PNOO za Slovensko Primorje po odbratvi Vojne Uprave J.A. za Julisko Krajino, Istro, Reko in Slov. Primorje in po pooblastilu P.N.O.O. za Slov. Primorje in Trst z dne 31. julija 1945 izdaja sledečo: UREDBO.

31. julija 1945 je Poverjenišvo PNOO za Slovensko Primorje izdalo Uredbo o delovanju in nagradah babic. (SI_PANG/0071, t. e. 1, ovaj 12)

PRORACUN
OKRAJNI IZVRŠNI NOO ZA VIPAVSKO
Odsek za zdravstvo

mesec november 1945

DOHODKI	
REDNI lir:
I ZREDNI " 5.000,-
 " 5.000,-
 " 5.000,-
IZDATKI	
REDNI lir:
Osebn " 50.000,-
Podpore, število podpor " 50.000,-

Proračun Okrajno izvršnega NOO za Vipavsko, Odseka za zdravstvo, za mesec november 1945. Iz proračuna je razviden znesek, ki ga je narodnoosvobodilni odbor namenil za delovanje babic. (SI_PANG/0073, t. e. 5, ovaj 1)

Viri in literatura:

- Poverjenišvo PNOO za Severno Primorsko SI_PANG/0071, t. e. 1, ovaj 12.
- Okrožni NOO za Goriško SI_PANG/0072, t. e. 2, ovaj 6.
- Okrajni NOO za Vipavsko SI_PANG/0073, t. e. 5, ovaj 1.
- Zbornik Splošna bolnišnica "Dr. Franca Derganca" Nova Gorica, Šempeter pri Gorici: 1945-1975, GP Soča, Nova Gorica, 1975.
- Zbornik ob 60. letnici Splošne bolnišnice Dr. Franca Derganca Nova Gorica, A-media d. o. o., Nova Gorica, 2017.
- Boben, Ingrid Patricia - Babištvo na Vipavskem (1. del), v: SLO: časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin, založba Družina, št. 33, 2022, str. 32-35.
- Boben, Ingrid Patricia - Babištvo na Vipavskem (2. del), v: SLO: časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin, založba Družina, št. 35, 2022, str. 44-49.

avtor: Jure Gregorčič

Poverjenišvo PNOO
za Slov. Primorje
Odsek za zdravstvo
Tek. št. 663
Predmet: predavanje

Ajdovščina 20. 11. 45

611
29. 3. 1946

PREDAVANJA IZ ZDRAVSTVENE STROKE NA GOSPODINSKEM TEČAJU
V V I P A V I
(gostilna Ferjančič)

PROGRAM ZA ŠTIRITEDENSKI TEČAJ

I. teden	ponedeljek	2 - 3	Zdravstvena organizacija	(Dr. Marušič)
	среда	2 - 3	Higijena nosečih in hig. poroda	(Dr. Pavlica)
	petek	2 - 3	Prva pomoč (rane)	(Dr. Zvanut)
II. teden	ponedeljek	2 - 3	Higijena stanovanja, obleke itd.	(Dr. Marušič)
	среда	2 - 3	Nega dojenčkov.	(Zaščitna S.)
	petek	2 - 3	Prva pomoč (kostolomi, rane, zlomi)	(Dr. Zvanut)
III. teden	ponedeljek	2 - 3	Higijena šolske mladine	(Dr. Marušič)
	среда	2 - 3	Higijena prehrane (dietsika)	(Dr. Rozman)
	petek	2 - 3	Prva pomoč (hipne slabosti) zastrupljenja	(Dr. Lokar)
IV. teden	ponedeljek	2 - 3	Nalezljive bolezni	(Dr. Kralj)
	среда	2 - 3	Postrežba bolnikov	(Zašč. S.)
	petek	2 - 3	Zdravila in njih uporaba	(Lek. Soča)

Zdravstveni odsek:
H. Kralj

Program predavanj štiritedenskega tečaja iz zdravstvene stroke v Vipavi, na katerem so med drugim predavali o higieni nosečih, higieni poroda in negi dojenčkov. (SI_PANG/0073, t. e. 5, ovaj 1)

Nekdanje gospodarsko posloplje grofov Coronini v Šempetru pri Gorici, kjer so 15. februarja 1965 odprli prvo porodnišnico na Goriškem (vir: Zbornik ob 60. letnici Splošne bolnišnice Dr. Franca Derganca Nova Gorica)

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor SEPTEMBER

Po lepi velikonočni nedelji 14. aprila 1895 je Anton Smrdelj, učitelj na ljudski šoli Planina pri Ajdovščini, še pozno v noč v posteljibral. Okoli 23.20 je zaslišal lahno bučanje, nato je začutil precej močan sunek. Potres. Dvajsetletni učitelj je reagiral razsodno: "Stisnil sem se k steni, kajti če se bo začelo podirati, sem mislil, da se bo to na sredi stropa najpopreje zgodilo. Poslušal sem, če bodo ljudje iz hiš leteli, a razun kokoši in psa nisem čul nobenega glasu." V šolsko kroniko nadalje zapiše, da je potres precej prestrašil ljudi, ki so po dogodku sledili župnikovi pobudi in se zbrali k molitvam, materialna škoda pa je bila neznatna.

Velikonočni potres 1895. leta, ki je povsem razdejal Ljubljano, je bil eden najhujših potresov v slovenski zgodovini. Dosegel je stopnjo VIII-IX po evropski potresni lestvici in povzročil resne poškodbe v polmeru 18 km od svojega središča, čutili pa so ga tudi na Dunaju, v Splitu, Firencah in Assisiju. V naslednjih dneh je sledilo več kot 100 popotresnih sunkov. Potres je terjal več smrtnih žrtev in zasejal med ljudi strah in grozo. Kar tretjina Ljubljančanov se je umaknila iz mesta v bližnja naselja in se zatekla celo v Trst, Gorico in Gradec. Celotna škoda na zgradbah in infrastrukturi je bila ocenjena na več kot 7 milijonov goldinarjev; od okoli 1400 javnih in zasebnih zgradb v Ljubljani je bilo nepoškodovanih le okoli 30, 145 pa je bilo potrebno porušiti.

Goriška jo je v potresni noči dobro odnesla. Ljudje so resda užili precej strahu in večidel noči prebili na prostem, vendar so poročila v časopisju naslednjih dni pokazala, da škode v vsej deželi ni bilo veliko. O potresu poročajo tudi štiri od sedmih šolskih kronik, kolikor jih je ohranjenih za leto 1895. V Podmelcu je bilo nekaj škode na novem šolskem poslopiju: tamkajšnji učitelj Ivan Krajnik poroča o razpokanih stropih, pregradnih stenah in nekaterih obokih nad okni. Tudi v Ajdovščini je bila od vseh zgradb najbolj poškodovana šola, a je šlo zgolj za razpoke, ki jih ni bilo težko sanirati. Potres omenja še kronika enorazrednice v bližnjem Podnanosu (takrat Št. Vid), ki izpričuje, da šolska zgradba ni utrpela poškodb.

Nesreča, ki je zadela Kranjsko, je sprožila val solidarnosti po celotni Avstro-Ogrski. Pomoč je hitro začela pritekati iz vseh delov države. Tudi v goriško-gradiški deželi so ob izrazih podpore začeli zbirati denarno pomoč, zlasti v njenem slovenskem delu. Sredstva so zbirala tako deželna glavarstva in občine kot tudi redakcije časopisov, društva in cerkvene ustanove. Poleg neposrednih darov so denar zbirali z raznimi aktivnostmi: društva so organizirala dobrodelne prireditve, profesor goriške realke Sekli je pripravil javno predavanje o potresih, goriški fotograf Anton Jerkič pa je v svojem ateljeju prodajal fotografije popotresne Ljubljane.

Potresno razdejanje je za kranjsko glavno mesto pomenilo točko novega začetka. Ljubljana je dobila novo urbanistično ureditev, nastale so prve potresno varne gradnje in že dve leti po potresu je tukaj začela delovati prva potresna opazovalnica v avstro-ogrski monarhiji.

Velikonočni, sicer najpovesnejši čas pravnostla nam je strah. Učitelj ob 11. uri ob. minut - od velike nedelje na veliko ponedeljek čulo se je najpopreje lahno bučanje, potresu pa precej močnej sunek. Nisem se spop, pri potresu sem imel luč, ko je začelo preči in sem bral. Nekoč sem se spomnil na vojno pro morji. Skušal sem se k steni, kajti če se bo začelo podirati, sem mislil, bo se to na sredi stropa najpopreje zgodilo. Poslušal sem, če bodo ljudje iz hiš leteli a razun kokoši in psa nisem čul nobenega glasu. Učitelj je ta pojav veliko strahu, hvala Bogu, pa manj škode. Škoda je prav neznatna. Župnik je napravil je molitve. Župnik je probno molilo in gorčica molitev je pookela k nebu - jansi nam o Gospod. Tudi veliko smešnega se je pripetilo. Učitelj "Kava Kobala" je reeno ^{velik} raker za največja g. župnika iz Gabrije. Pri njemu so bili prijateljski bratci. Nari stene jedene raker na raker in pravi: "Škoda je bilo g. župnika, saj so bli izoraden sprovodnik" "To bo izgovoril začne se raker majati. (Pil je namreč potres, kar pa niso vedeli.)

Strahu ne vedo, kaj bi začeli. Pricnejo moliti. Nato stopi predstnik k. ev. sveta Jakob Lepan in pa jih še le potolaži, da ni spomin! ampak potres.

Vidil
S. Hermann

Zapis v kroniki šole Planina o potresu. Pero učitelja Smrdelja je zabeležilo tudi hudomušen dogodek tistega poznega večera v delavnici vaškega mizarja Naceta Kobala, ki je bil zaposlen z izdelavo krste za pokojnega župnika iz Gabrije. Družbo so mu delali štirje vaščani, ko se je zatresla delavnica ... SI_PANG/0267, Osnovna šola Planina, t. e. 2.

gospod Ivan Thuma.
Potresi.
Dne 14. aprila 1895. bili so istu strahoviti potresi, ki pa na največ soti niso napravili nikake škode.

Zapis o potresu v kroniki šole Podnanos (Št. Vid), SI_PANG/0385, Osnovna šola Vipava, t. e. 1.

Onoči od 14. do 15. aprila ob 11^{1/2} večer je bil tukaj precej hud potres, ki spravi ljudstvo v velik strah. Šolska hiša je med vsemi drugimi v Ajdovščini največ trpela. Potres je oblake prelomil, zidove razpokal, a poselne škode vendar ni proursa. Čet. Treba je bilo samo razpoke zamazati. Potres se je ponavljal skozi 3 mesece, a vedno redkeje in šibkeje.

Zapis o potresu v kroniki šole Ajdovščina, SI_PANG/0561, Osnovna šola Ajdovščina, t. e. 40.

14. aprila na veliko noč ob 10^{1/4} uri zvečer nastal je hud potres. Delje in sosedstvo, ki je bilo najbližje, so se ob bari najprej čudno brenjali. Tla so se močno

~ 1895
zibala, zidovi se pomele in pookalo. Potres je sepe sunek v časa do časa v noč. V s. po. stropi razpokali so stropi, plasti ob stenah, razpokale se pregradne stene in neznatno tudi nekateri oboki na v. strani. Ta potres je istovrstno tako rekoč aneial Ljubljano.

Zapis o potresu v kroniki šole Podmelec, SI_PANG/0665, Osnovna šola Most na Soči, t. e. 40.

Viri in literatura:

- SI_PANG/0267, Osnovna šola Planina, kronika šole Planina 1879-1899, t. e. 2.
- SI_PANG/0385, Osnovna šola Vipava, kronika šole Podnanos (Št. Vid) 1881-1902, t. e. 1.
- SI_PANG/0561, Osnovna šola Ajdovščina, kronika šole Ajdovščina 1881-1912, t. e. 40.
- SI_PANG/0665, Osnovna šola Most na Soči, kronika šole Podmelec 1878-1899, t. e. 40.
- Devetak, Robert: Potres v Ljubljani leta 1895 in organizacija dobrodelne dejavnosti na Goriškem in Gradiškem. V: Goriški letnik (ur. Andrej Ferletič et al.). Nova Gorica, Goriški muzej, 2018, št. 42, str. 241-64.
- Gabršček, Andrej: Goriški Slovenci: narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice. Ljubljana: samozaložba, 1932.
- Močni potresi v preteklosti: https://web.archive.org/web/20200215104814/http://www.arso.gov.si/potresi/potresna%20aktivnost/Mo%C4%8Dni_potresi_v_preteklosti.pdf (dostop 11. 8. 2025).

avtorica: Milena Černe

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor

OKTOBER

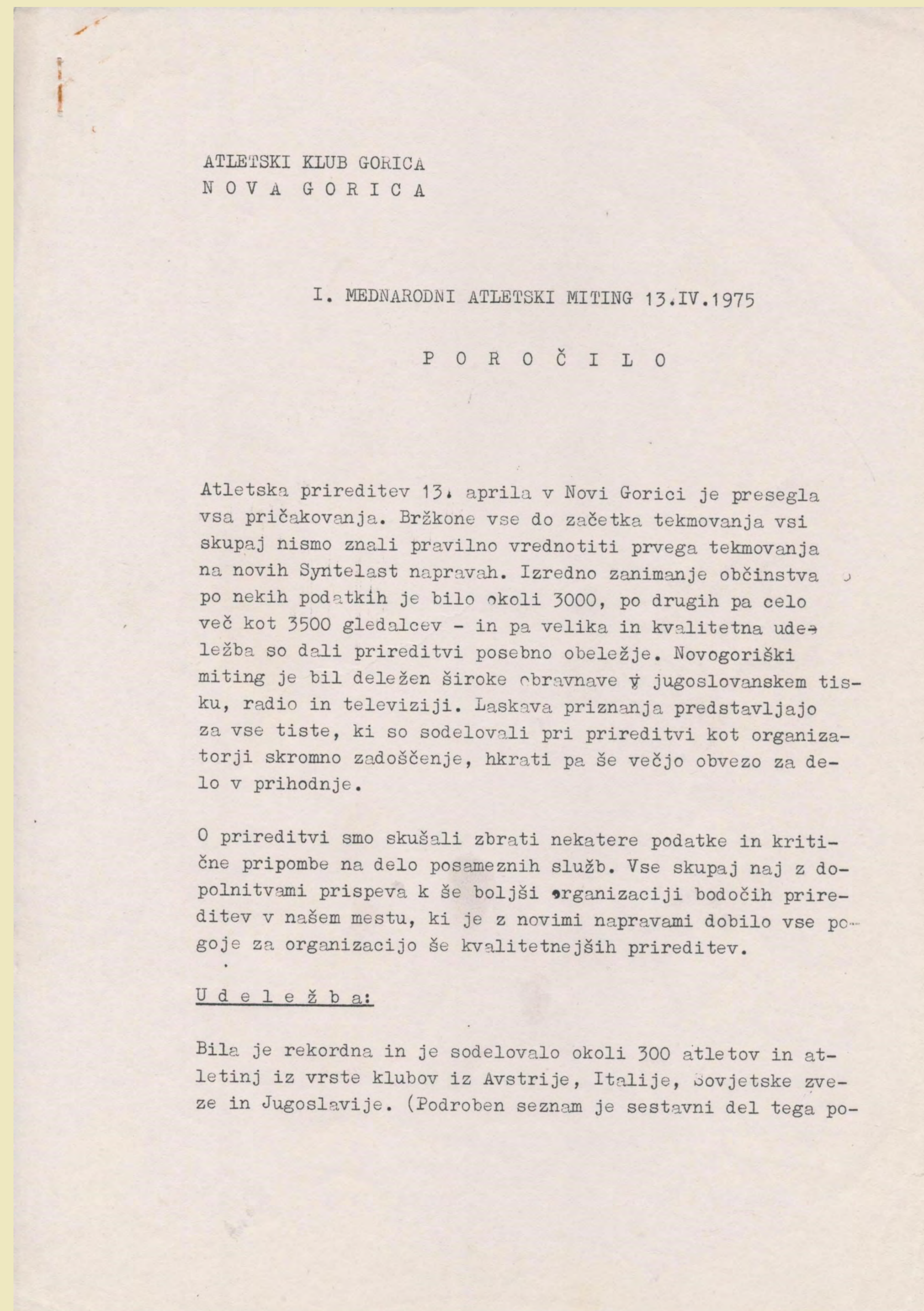
Leto 1975 je bilo za Atletski klub Gorica pomembno. Trinajst let po ustanovitvi kluba je namreč zaživel prenovljen stadion z novo šeststezni tekaško progo z najmodernejšo prevleko Syntelast, ki je omogočila vrhunsko vadbo in izvedbo velikih atletskih dogodkov. Nova Gorica je s to pridobitvijo postala destinacija za številne atletske ase, ki so v naslednjih letih redno prihajali na priprave in tekmovanja.

Uradni krst je atletska steza doživela 13. aprila 1975 na Mednarodnem atletskem mitingu v Novi Gorici, ki ga je mednarodna atletska zveza IAAF prvič uvrstila v uradni program evropskih atletskih prireditev. V poročilu, ki ga je tedanji predsednik kluba Andrej Franko pripravil po zaključku prireditve, lahko preberemo, da je miting presegal vsa pričakovanja in povzročil »[i]zjemno zanimanje občinstva - po nekih podatkih je bilo okoli 3000, po drugih pa več kot 3500 gledalcev«. Udeležba na mitingu je bila rekordna, sodelovalo je »okoli 300 atletov in atletinj iz vrste klubov iz Avstrije, Italije, Sovjetske zveze in Jugoslavije«, med njimi številni državni rekorderji. Izmed teh lahko izpostavimo dva – v preteklem letu preminulega hrvaškega atleta Luciana Sušanja, ki je v letu pred novogoriškim mitingom na evropskem prvenstvu v Rimu postal evropski prvak v teku na 800 metrov, in sovjetskega atleta Vladimirja Ponomaryova, sedemkratnega državnega prvaka, ki je s časom 8:15,2 slavil v teku na 3000 metrov. Bržkone je tudi zmagovalni nastop v Novi Gorici prispeval k temu, da je bil izbran v državno reprezentanco Sovjetske zveze za nastop na olimpijskih igrah v Montrealu v Kanadi leta 1976. Najboljši rezultat za domači klub je v posamezni konkurenci postavila skakalka v višino, takrat komaj 16-letna Lidija Bendetič; 165 preskočenih centimetrov je bilo dovolj za bronasto medaljo, kar pa je bila le prva stopnička v velikem vzponu, ki je sledil v naslednjih letih in dosegel vrhunec v zastopanju državne atletske reprezentance Jugoslavije na OI v Moskvi in Los Angelesu ter v osvojitvi dveh naslovov balkanske prvakinja.

V zaključku poročila lahko preberemo, da so pred AK novi izzivi, »med njimi najpomembnejši 5. in 6. septembra, ko bo v Novi Gorici tradicionalni kriterij slovenskih mest«, ki ga je »AZS uvrstila v osrednji dogodek atletske sezone v Sloveniji«. Prenovljeno atletske prizorišče in uspešna izvedba velikega mednarodnega mitinga sta torej dali velik zagon novogoriški atletiki, Nova Gorica pa je postala priljubljena atletska destinacija.

Predstavljeno gradivo hranimo v fondu SI_PANG/0688 – Atletski klub Gorica, Nova Gorica. Fond trenutno obsega 21 tehničnih enot. Glavnina je v arhiv prišla ob prevzemu leta 2001, manjša količina pa leto kasneje. Časovni obseg prevzetega gradiva zamejujeta letnici 1963 in 1994, zvrstno pa gre za zelo raznoliko gradivo, med katerim lahko poleg spisov tekočega poslovanja najdemo bogato dokumentacijo atletskih tekmovanj, diplome, priznanja, tekmovalne izkaznice, embleme, plakate, pomembne publikacije, koledarje in drugo gradivo.

V PANG-u se seveda nadejamo, da bomo v bližnji prihodnosti fond obogatili z gradivom iz obdobja po letu 1994, obenem pa dopolnili že prevzeto gradivo z dodatnimi zanimivimi dokumenti.

1. mednarodni atletski miting 13. 4. 1975, Poročilo (SI_PANG/0688 – Atletski klub Gorica, t. e. 8)

Viri in literatura:

- Goriška atletika 1947–1982, Propagandna komisija AK Gorica, Nova Gorica, april 1982.
- Srebrni jubilej AK Gorica 1962–1987, AK Gorica, Nova Gorica, oktober 1987.
- »Naša četrta steza«, AK Gorica, Nova Gorica, maj 1994.
- 50 let AK Gorica 1962–2012, Atletski klub Gorica – AK Gorica, Nova Gorica, 17. 5. 2013.
- <https://worldathletics.org/athletes/yugoslavia/luciano-susanj-14359726>
- <https://worldathletics.org/athletes/ussr/vladimir-ponomaryov-14359546>

- 3 -

VIŠINA - HOCH - SALTO ALTO			
1.	FORČIČ DJURDJA	AK MLADOST	178
2.	JELOVICA RANKA	AK KVARNER	170
3.	BENEDETIČ LIDIJA	AK GORICA	165
4.	ŠUBIČ MARUŠKA	AK KOPER	165
5.	ŠTEKAR VERENA	AK KOPER	160
6.	MURTIČATA MARIJA	AK GORICA	160

800 M MOŠKI			
1.	SUŠANJ LUCIANO	AK KVARNER	1 : 49,0
2.	SAVIČ MILOVAN	AK 3. JANUAR	1 : 50,0
3.	ALEBIČ JOŽKO	AK SPLIT	1 : 51,3
4.	WEINHANDL GERT	KLC	1 : 53,0

3000 M MOŠKI			
1.	PONOMAREV VLADIMIR	SSSR	8 : 15,2
2.	BALEK MILAN	AK VELENJE	8 : 32,2
3.	NOVAK FRANČ	ŠD OLIMPIJA	8 : 38,2
4.	TESANOVIČ SPASOJE	AK VELENJE	8 : 40,8
5.	CHIONOCHIC MATEO	UGG	8 : 43,5
6.	ČAS MITRAN	AK T. TURK. JANA	8 : 44,2

Rezultati (SI_PANG/0688 – Atletski klub Gorica, t. e. 8)

Otvoritev atletske steze na mednarodnem mitingu 13. aprila 1975.

Novogoriški športni park med prenovi leta 1974, v katero je bila vključena tudi novogoriška mladina. Zanimivo, da so najbolj zavzeti novogoriški atleti v tem obdobju trenirali v sosednji Gorici, kar kaže na zelo dobre odnose med mestoma že tedaj.

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor NOVEMBER

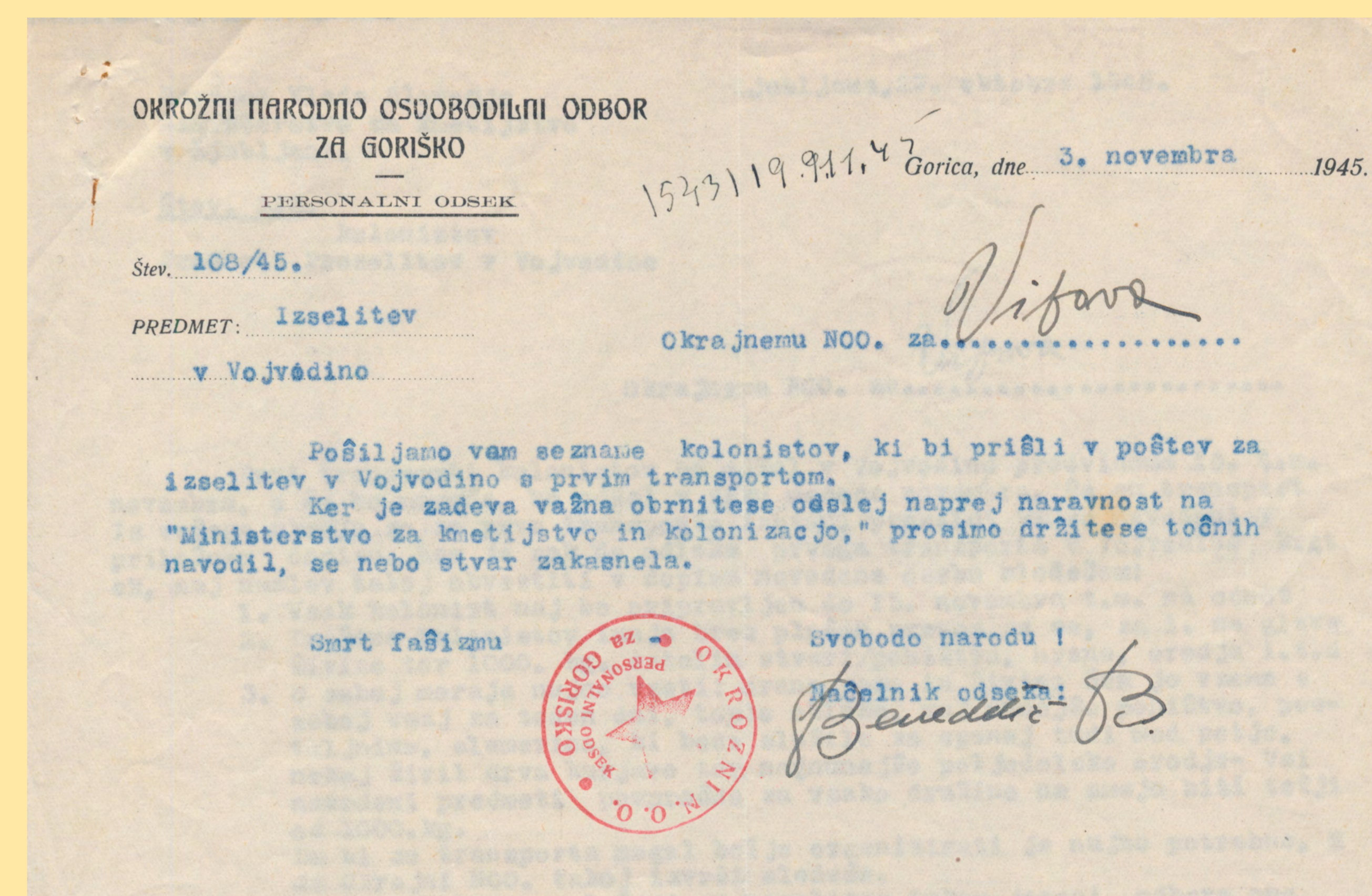
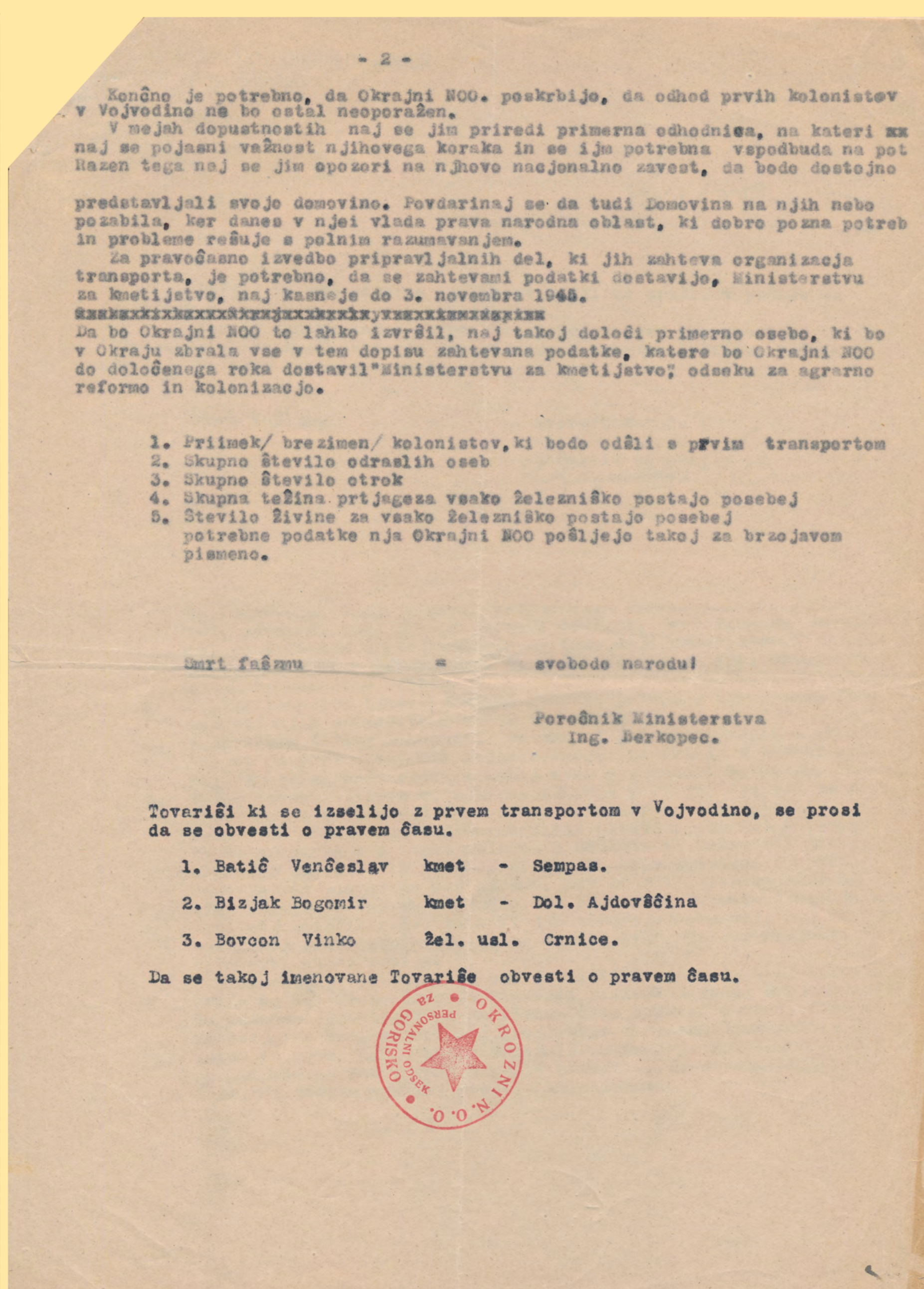
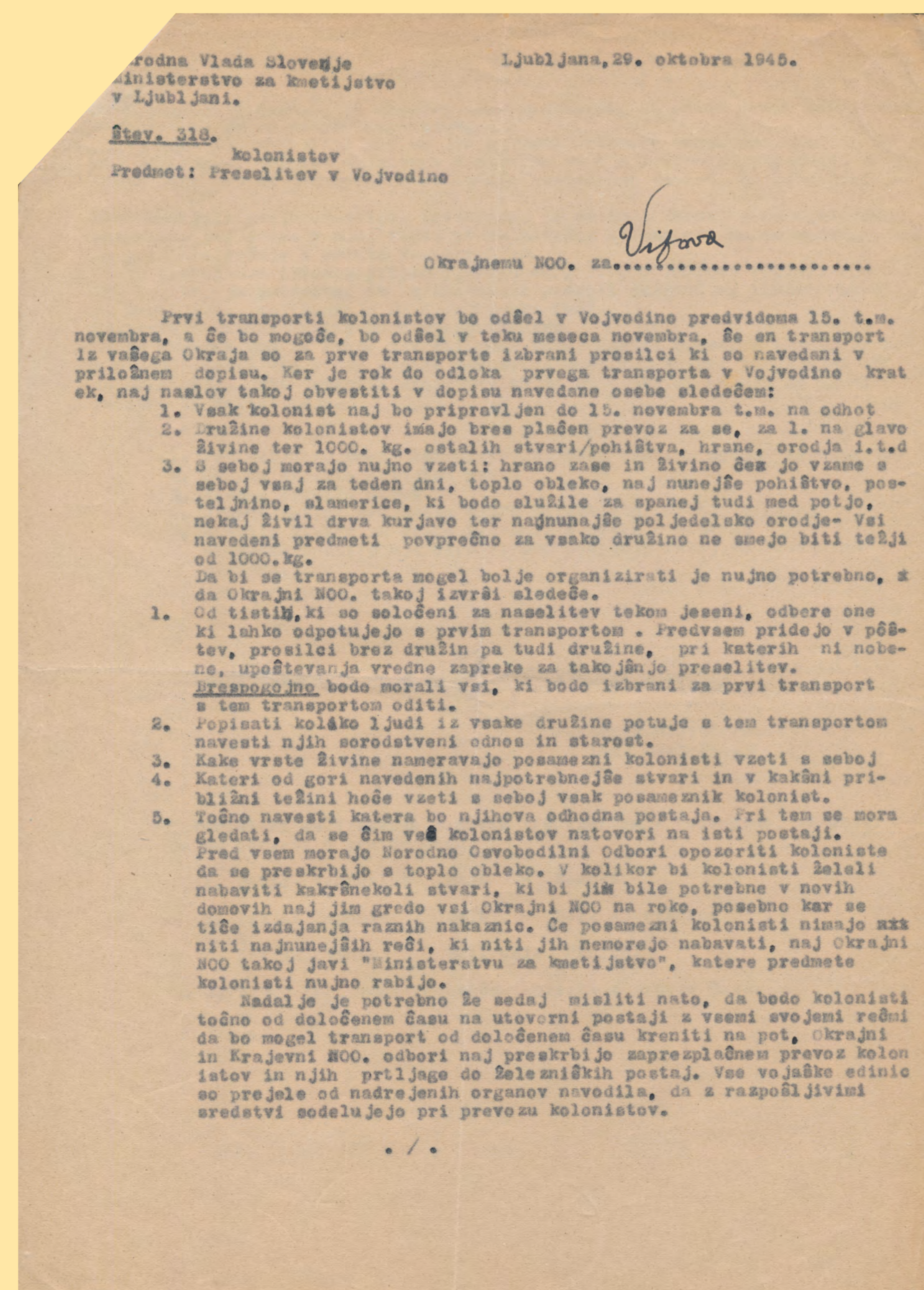
Ob besedi kolonizacija se nam navadno v mislih prikažejo nekdanje svetovne velesile (Velika Britanija, Španija, Francija) ter njihove kolonije v obeh Amerikah, Afriki in Aziji. Če besedo kolonizacija povežemo z našim prostorom, pa se marsikomun že zatakne. Mogoče se spomnimo na srednjeveško kolonizacijo, ki jo je pri nas izvajalo nemško govoreče plemstvo. Ta kolonizacija je poskrbela za nemško govoreče jezikovne otoke, med katerimi so najbolj znani Kočevjarji. Nekdo bi lahko pomislil tudi na Hitlerjev načrt izselitve več kot 200.000 Slovencev iz obmejnih območij bodočega Tretjega rajha v južnejše predele Jugoslavije med drugo svetovno vojno. Manj znana je kolonizacija Vojvodine takoj po drugi svetovni vojni.

Vojvodina je bila, in je do določene mere še vedno, izrazito multikulturna pokrajina, v kateri so v predvojnem času skupaj bivali številni narodi: Srbi, Madžari, Romuni, Nemci, Romi ... Po koncu druge svetovne vojne je pokrajino zapustilo skorajda celotno nemško govoreče prebivalstvo. Številna naselja so se dodobra izpraznila, nekatera celo popolnoma. Obласти povojne Jugoslavije so se

odločile, da bodo izpraznjena naselja popolnila s kolonisti iz drugih koncev države. V ta namen so že leta 1945 celo izdali poseben zakon o kolonizaciji Vojvodine, ki je pravico do naselitve predvideval za borce v narodnoosvobodilni vojni, vojne invalide, družine in otroke padlih partizanov, oficirje Jugoslovanske ljudske armade ter narodne heroje in njihove družine. Pri podeljevanju zemlje so upoštevali tudi druge prosilce, saj je bilo omenjenih upravičencev premalo. Večina prosilcev je med vojno izgubila skorajda vse in selitev v Vojvodino so dojemali kot rešitev svojega gmotnega položaja, saj so ob prihodu dobili zemljo, hišo, živino, opremo, obleko in hrano. Za naselitev slovenskih kolonistov so bili določeni mesto Vršac ter bližnji kraji Velika Greda, Banatsko Plandište, Dužine in Gudurica. Do konca leta 1946 se je v omenjene kraje naselila 801 slovenska družina, največ v Gudurico. Na to nas še danes spominjajo imena tamkajšnjih ulic: Prešernova ulica, Cankarjeva ulica, Gradnikova ulica, Ulica Otona Župančiča in Ulica komandanta Staneta. V Gudurici je bil od leta 1946 do 1952 Slovenec celo župan. Kolonisti so se povezovali v zadrage in ustanovljali kulturna društva. Velika večina kolonistov se je sčasoma vrnila v Slovenijo.

Najmanj kolonistov je v Vojvodino iz Slovenije prišlo iz okrajev* Kočevje in Gorica. Iz okraja Gorica naj bi se tako v Vojvodini naselilo 12 družin in 31 oseb. O zanimanju za selitev v novo okolje pričata tudi dokumenta, ki ju v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici hranimo v fondu PANG 72 Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Goriško. Personalni odsek Okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za Goriško je Okrajnemu narodnoosvobodilnemu odboru za Vipavsko 3. novembra 1945 poslal seznam potencialnih kolonistov, ki naj bi se v Vojvodino odpravili s prvim transportom novembra 1945. Ta je natisnjen kar na dopisu Ministrstva za kmetijstvo Narodne vlade Slovenije in obsega zgolj tri imena. Zanimiva je vsebina samega dopisa, saj govori o navodilih za potencialne koloniste. Transport je bil brezplačen za vse člane družine, s seboj pa so lahko vzeli tudi živino in do 1000 kilogramov prtljage. V njej naj bi nujno bila hrana za ljudi in živali za dobo enega tedna, topla obleka, najnujnejše pohišstvo, slamnjače za spanje na vlaku, najnujnejše orodje ter drva za kurjavo.

* Gre za področje okrajev Socialistične republike Slovenije po razdelitvi leta 1955.

Dopis Okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za Goriško Okrajnemu narodnoosvobodilnemu odboru za Vipavsko ob poslanem seznamu potencialnih kolonistov v Vojvodini, 3. november 1945 (SI_PANG/0072 Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Goriško, t. e. 1, p. e. 5).

Viri in literatura:

- SI_PANG/0072 Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Goriško, t. e. 1, p. e. 5, Dopis Okrožnega narodnoosvobodilnega odbora za Goriško Okrajnemu narodnoosvobodilnemu odboru za Vipavsko ob poslanem seznamu potencialnih kolonistov v Vojvodini, 3. november 1945.
- SI_PANG/0072 Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Goriško, t. e. 1, p. e. 5, Dopis Ministrstva za kmetijstvo Narodne vlade Slovenije Okrajnemu narodnoosvobodilnemu odboru za Vipavsko o navodilih za koloniste v Vojvodini s ponatisnjem seznamom potencialnih kolonistov, 29. oktober 1945.
- Pak, Mirko, Kolonizacija Slovencev v Banatu, v: Geografski zbornik, letnik 8, 1963, 395-428.

Dopis Ministrstva za kmetijstvo Narodne vlade Slovenije Okrajnemu narodnoosvobodilnemu odboru za Vipavsko o navodilih za koloniste v Vojvodini s ponatisnjem seznamom potencialnih kolonistov, 29. oktober 1945 (SI_PANG/0072 Okrožni narodnoosvobodilni odbor za Goriško, t. e. 1, p. e. 5).

avtor: Luka Mlekuž

"NA TA5I"

Arhivski mesečni izbor DECEMBER

Tovarna pohištva Nova Gorica je bila ustanovljena leta 1948, od leta 1963 pa deluje pod imenom Meblo Nova Gorica. Podjetje je v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja hitro preraslo lokalne okvire in postalo eden največjih proizvajalcev pohištva v takratni Jugoslaviji. Njihovi izdelki so kmalu dosegli tudi tuje trge.

V Meblu so veliko pozornosti namenili lastnemu oblikovanju in razvoju novih izdelkov. Leta 1964 so ustanovili Inštitut pohištvene industrije Meblo Nova Gorica, samostojni razvojni zavod znotraj podjetja, namenjen raziskavam in razvoju novih izdelkov, tehnologij ter serijskih materialov, primernih za množično proizvodnjo.

Leta 1969 so na Inštitutu začeli preučevati možnosti uporabe plastike pri izdelavi pohištva. Takrat je bila njena uporaba v pohištveni industriji še v povojih, zato so se v Meblu sami lotili raziskovanja oblikovnih rešitev, ki jih je ta material omogočal. Pri proizvodnji so uporabljali različne vrste plastike: iz poliestra so izdelovali počivalnike serije Gondola, iz poliuretana elemente sistema Jurček, iz mase ABS pa mize in stole.

V reklamnem katalogu iz leta 1975, ki ga hranimo v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici (fond SI_PANG/0415 – Meblo Nova Gorica), je predstavljen sistem Jurček. Gre za sistem spajanja posameznih elementov v različne izdelke – stolček, miza, barski stol, mizica, pepelnik, obešalnik in servirna mizica. Razvili so ga v Inštitutu pohištvene industrije Meblo Nova Gorica, avtorja pa sta arhitekta Ljerka Finžgar in Bogomir Zorman.

Izdelan je bil iz poliuretanske integralne trde pene, kromiranih kovinskih delov, tapetniškega blaga in pleksi stekla. Sistem je bil zasnovan tako, da ga je bilo mogoče razširiti na veliko število funkcionalnih elementov, kar je omogočalo prilagoditev različnim potrebam uporabnika.

Sistem Jurček je bil del širšega koncepta sestavljivega oziroma modularnega pohištva, ki je v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja postal izraz sodobnega pristopa k oblikovanju notranje opreme. Zanj so bili značilni prilagodljiva sestava, uporaba plastičnih elementov in nizki proizvodni stroški. V obdobju, ko so bile potrebe po serijsko izdelanem, dostopnem in prilagodljivem pohištvu velike, se je modularnost uveljavila kot inovativna in gospodarna rešitev.

Sistem Jurček danes velja za pomemben mejnik v razvoju pohištvenega oblikovanja. S svojo domiselno zasnovo ponazarja ustvarjalni duh tistega časa, ki se je odražal v iskanju novih oblikovskih rešitev, materialov in načinov izdelave. Podobno kot nekateri drugi izdelki podjetja Meblo velja za iskan zbirateljski kos tako na domačem kot tudi na mednarodnem zbirateljskem trgu.

Viri in literatura:

- Pavšič-Milost, Aleksandra: Razvoj industrije v severnoprimorski regiji. V: Zbornik Primorske – 50 let (ur. Slobodan Valentinčič). Koper: Primorske novice, 1997, str. 101.
- Vodopivec, Beno: Zgodba o Meblu: prvih petdeset let: 1948–1998. Nova Gorica: Meblo Holding, 1998.
- SI_PANG/0415, Meblo Nova Gorica, t. e. 426, p. e. 9, Reklamni katalog, 1975.
- SI_PANG/0415, Meblo Nova Gorica, t. e. 83, Novice, Informator delovne skupnosti Meblo Nova Gorica, št. 45, 28. oktober 1971.

<p>STOLČKI: J-111 V, J-11 V, J-221 V, J-22 V</p> <p>Materijal: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Barva blaga: bela 011, rdeča 015, oranžno 013, črna 100</p>	<p>STOČICE: J-111 V, J-11 V, J-221 V, J-22 V</p> <p>Materijal: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Barva stola: bela 011, rdeča 015, oranžno 013, črna 100</p>
<p>MIZE: J-610, J-630, J-810, J-830, KJ-69</p> <p>Ploče mize: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Podstavki: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Umetno usnje: J-90(U) bela 051, rjavo 155</p>	<p>STOLOVI: J-610, J-630, J-810, J-830, KJ-69</p> <p>Ploče stola: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Podstolje: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Veščača koša: J-90(U) bijela 051, smeđa 155</p>
<p>STOLE: J-90, J-90 U</p> <p>Podstavki: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Umetno usnje: J-90(U) bela 051, rjavo 155</p>	<p>STOLICE: J-90, J-90 U</p> <p>Podstolje: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Veščača koša: J-90(U) bijela 051, smeđa 155</p>
<p>TV MIZE: J-67</p> <p>Ploče: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Podstavki: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p>	<p>TV STOLOVI: J-67</p> <p>Ploče stola: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Podstolje: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p>
<p>PEPELNIKI: J-510, J-530</p> <p>Pepelniki: kromirana pločovina</p> <p>Podstavki: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p>	<p>PEPELNIJARE: J-510, J-530</p> <p>Pepelnik: kromirana pločovina</p> <p>Podstavki: triji poluretani</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p>
<p>SERVIRNA MIZA: KA-69</p> <p>Ploče mize: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Ogrodje: kromirane kovinske cevi</p>	<p>STOLČI ZA SERVIRANJE: KA-69</p> <p>Ploče mize: poliesterski ojačen s steklenimi vlakni</p> <p>Barva: bela 001, rdeča 005, oranžna 003, črna 100</p> <p>Košar: kromirane kovinske cevi</p>

uniles
MEBLO

MEBLO 65001 NOVA GORICA TELEFON 22611

Reklamni katalog sistema Jurček iz leta 1975. Prikazani so stoli, mize, TV miza, servirna miza in pepelnik, ki ponazarjajo prilagodljivost in funkcionalnost modularnega pohištva ter inovativen pristop podjetja Meblo k oblikovanju pohištva tistega časa (SI_PANG/0415, Meblo Nova Gorica, t. e. 426, p. e. 9).

MEBLO NOVICE
INFORMATOR DELOVNE SKUPNOSTI »MEBLO« NOVA GORICA

UREJAJO: Marjan Tavčar SAMO ZA INTERNO UPORABO ŠTEVILKA: 45
Ljubo Ulaga DATUM: 28. X. 71.

zlati ključ 1971! beograd

Na letošnjem, 9. mednarodnem sejmu pohištva, opreme in notranje dekoracije je MEBLO dobilo najvišje priznanje - "ZLATI KLJUČ".

Nagrajen je bil sistem elementov "JURČEK"

Avtorjema, dipl.ing. arh. Ljerki Finžgarjevi in dipl.ing. arh. Bogomiru Zormanu, ter vsem ostalim strokovnim sodelavcem, ki so sodelovali pri končnem oblikovanju "Jurčka", naše iskrene čestitke!

"Zlati ključ" - že šesti po vrsti - bodo podelili v petek, 29. X. 1971.

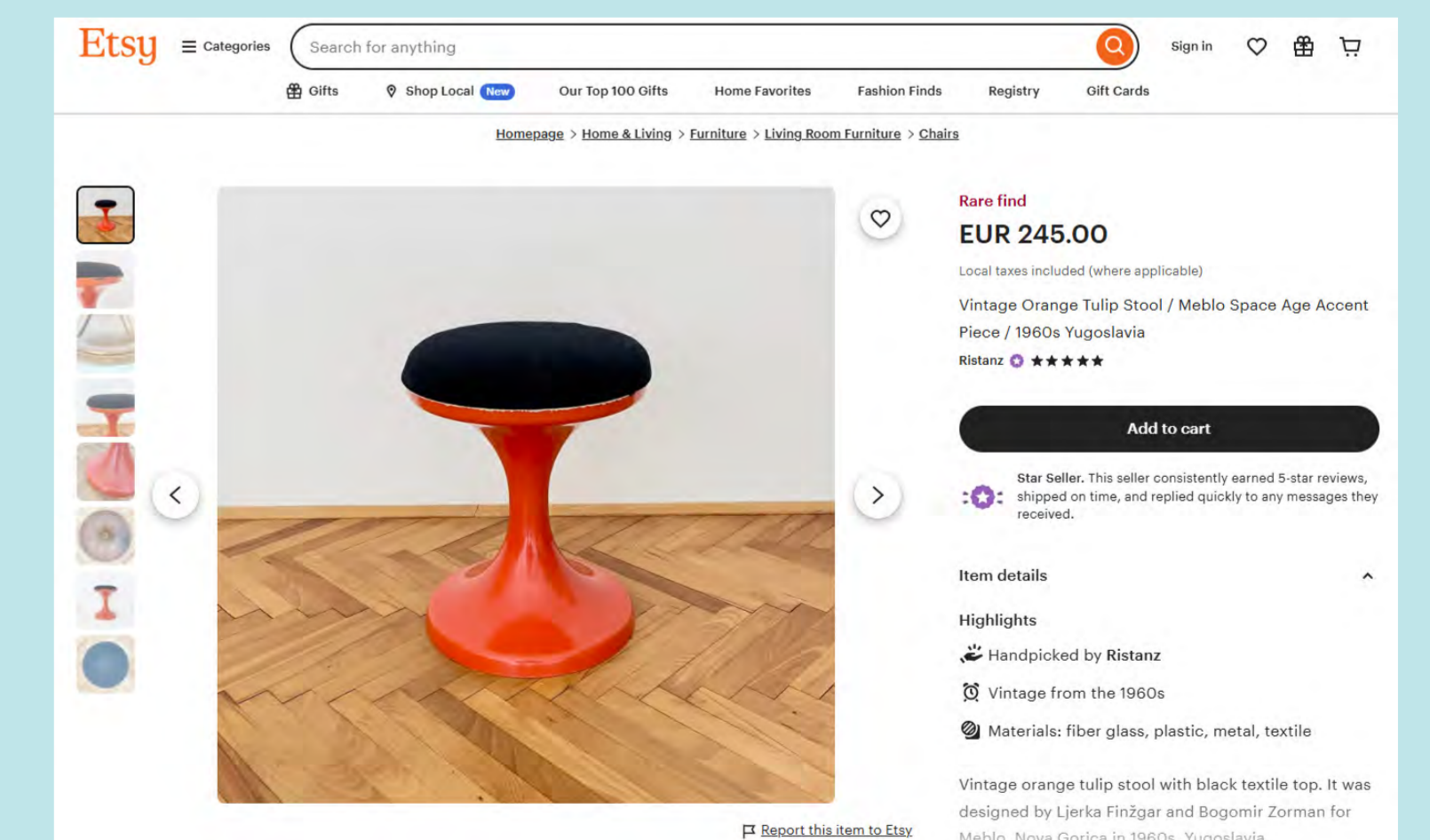
NA LETOŠNJEM BEOGRAJSKEM SEJMU POHIŠTVA je Meblo razstavilo lansko leto nagrajeni "E" program, ki smo ga teokrat prikazali v različnih izpeljankah in v 4 variantah front. Poudarek na "E" programu je bil toliko bolj umesten, če upoštevamo, da gre ta program v krakem v prodajo.

RAZEN "E" PROGRAMA smo razstavili tudi sedežne garniture in drugo pohištveno opremo.

NOVINAR JOGI KOMENTIRA.....

TV korak s svetom

Na sejmih pohištva v Jugoslaviji je podjetje Meblo prejelo številna priznanja za svoje izdelke in ureditve razstavnih prostorov. Za sistem Jurček sta avtorja Ljerka Finžgar in Bogomir Zorman leta 1971 prejela nagrado zlati ključ na sejmu pohištva v Beogradu (SI_PANG/0415, Meblo Nova Gorica, t. e. 83).

Nekateri izdelki podjetja Meblo so zelo cenjeni med zbiratelji in se prodajajo na spletnih platformah doma in v tujini, kjer zanje obstaja veliko zanimanje, pogosto pa dosegajo tudi visoke cene. Na sliki je oglas za stol iz sistema Jurček na spletni platformi Etsy, specializirani za prodajo dizajnerskega in zbirateljskega pohištva ter umetniških predmetov: <https://www.etsy.com/listing/1634784067/vintage-orange-tulip-stool-meblo-space> (dostop 11. 11. 2025).

avtor: Januš Jerončič